

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра філології та мовної комунікації

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента БЕЗЗУБКІНА Сергія Михайловича

академічної групи 035М-22-1 ІГСН

спеціальності 035 Філологія

на тему: «Рецепція образу України в поезії Миколи Миколаєнка»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	канд. філол. наук, доц. ЦЮП'ЯК І. К.	75	добре	
розділів:				
Рецензент	канд. філол. наук, доц. ГАЛАЦЬКА В. Л.	75	добре	

Дніпро 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 86 сторінок, 53 джерела.

Об'єкт дослідження: зібрання поезій М. Миколаєнка «Віща Зоря».

Мета дослідження: дослідити особливості рецепції образу України в поезіях М. Миколаєнка «віща Зоря», своєрідність художнього моделювання образу в історичному, політичному, пейзажно-ландшафтному аспекті.

Одержані висновки та їх новизна полягає в тому, що на сьогодні не існує літературознавчих досліджень цього зібрання поезій М. Миколаєнка саме в такому трактуванні.

Результати дослідження можуть бути використані при вивченні курсу «Історія української літератури ХХ століття» на спецкурсах, факультативних вишівських і шкільних заняттях.

Ключові слова: поезія, рецепція, інтерпретація, образ України, художній образ, авторська позиція, внутрішнє «Я».

RESUME

The graduation research of second level student Bezzubkin Serhii (Dnipro University of Technology, Institute of Human and Social Sciences). Theme of the thesis is “The perception of Ukraine’s image in the poetry of Mykola Mykolaienko”.

The researcher studies the poetic reception of image of Ukraine in Mykola`s Mykolaienko poetry. This analysis consists of the entry, three main parts, conclusions and bibliography.

This research will be beneficial for students-philologists as well as teachers of Ukrainian literature.

The bibliography includes 53 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. РЕЦЕПТИВНА ПОЕТИКА 6-ТОМНИКА МИКОЛИ МИКОЛАЄНКА «ВІЩА ЗОРЯ»: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Поняття про рецепцію та рецептивну поетику	10
1.2. Осмислення творчості Миколи Миколаєнка в теоретичному аспекті .	15
РОЗДІЛ II. РЕЦЕПЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЯХ М. МИКОЛАЄНКА	24
2.1. Потрактування образу України як держави і країни	24
2.2. Поетична рецепція образу України: ландшафтні домінанти	37
РОЗДІЛ III. ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В 6-ТОМНИКУ «ВІЩА ЗОРЯ» МИКОЛИ МИКОЛАЄНКА	47
3.1. Символіка назви зібрання поезій «Віща Зоря»	47
3.2. Функції зображально-виражальних засобів у творенні образу України	52
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81

ВСТУП

Шукаю слів, як криштальна совість:
Тоді воно. Мов прапор майорить.
Береться виром і твій вірш і повість,
Замцерлою безсмертною зорить.

Микола Миколаєнко

У сучасному українському літературному процесі ХХ-ХХІ століття постали важливі соціальні, філософські, ідейно-естетичні проблеми та образи, пов'язані зі становленням та розбудовою України як незалежної держави, нове бачення ролі поета і поезії. Особливого звучання набули творчі пошуки та нові підходи до втілення, як особистих думок і переживань митців цього періоду, так і суспільних проблем, які знайшли своє відображення у поетичному слові. Відомі поети Січеславщини прагнули відтворити багатогранне буття на перетині історичної та політичної думки, космічного ліризму, самобутнього образотворення з подоланням провінціальних суджень, вияскравленням стильової палітри.

Поезія стає рупором авторських ідей і формою осягнення національної пам'яті, можливістю сказати своє слово.

Літературний процес Придніпров'я – важлива сторінка в історії сучасної української літератури. Серед багатьох видатних митців, твори яких склали славу літератури Січеславщини виділяється творча постать Миколи Антоновича Миколаєнка. Творчість Миколи Миколаєнка – представника сучасної української літератури Придніпров'я, ветерана праці, педагога, поета, який дожив до сторічного ювілею, на сьогодні вияскравлюється з особливою силою. Микола Антонович Миколаєнко як митець безсмертного українського слова витворив цілісну, структуровану особистісним Я поетичну систему концептуальної поліфонії, визначальними рисами якої є всеохопна причетність до всього, що відбулося за його життя на теренах України, утвердження

загальнолюдських ідеалів, любов до України, експресивність та пафосність самовираження, майстерне використання всіх засобів художнього моделювання дійсності в параметрах своєї стильової домінанти, з переважаючим у ній ліризмом духотворчої дії, де він постає як творець нових категорій буття.

Усім змістом свого життя мудрочолоий Боян Придніпров'я витворив ядро своєї поезики з вертикальним стрижнем Віщої зорі – Замцерли, в сьйві якої все суще на Землі росте і розвивається, як спіє, висіяне ним зерно, проростає колос на колосистім полі рідного краю, озвучується палкими звертаннями у формі молитов, порад, побажань і активної дії щодо втілень.

Найстаріший поет Придніпров'я ще з дитинства відчув схильність до поетичного слова. На сьогодні його здобутки важко переоцінити. Перу поета належать збірки: «Тепловій» (1956), повість «До сходу сонця» (1963), «Патериця» (1994), «Вечірній блюз» (2002), «Ergo...Отже...» (2002), «Тестамент» (2004), «Вишиванка від євшану» (2006), «Заміноване поле» (2006), двотомник «Сад кохання» (2007), «Мудрий дар» (2007), Крила Ікара» (2008), «Українські джунгли» (2008), «Радість – яко мудрість» (2009), «Причал Печаль» (2011), «Гірко» (2012), «Усмішка Джоконди» (2014), «Вулкан заговорив» (2014), «На краю безодні» (2014), «Полиновий сумерк» (2016), «Грозова світань» (2017), «Мережки долі» (2018), «Увінчай добром дорогу» (2019), «Наболені слова» (2019), «»Жити далі...» (2019).

Кожна збірка Миколи Миколаєнка – плід роздумів, життєвого досвіду, художніх пошуків унікального митця.

Талановита постать Миколи Миколаєнка за своїм творчим обдаруванням феноменальна, всеосяжно постає на орбіті світового письменства як унікальне соціопсихологічне та естетичне явище синтетичного характеру. Критичне осмислення творчості 90-літнього поета у систематизованому осягненні здійснено у збірнику публікацій про поезії Миколи Миколаєнка «У сьйві Замцерли», випуск 1-й (2010 р.) (45), виданому під керівництвом доньки поета Юлії Родіонової з її передмовою. У збірнику вміщено 31 статтю, у ньому вперше здійснено спробу дати зримий, опромінений Зорею любові, уквітчаний сивиною

мудрості портрет Майстра Слова. Кожен із авторів вписав у зорецвітні рамки патріота, педагога, поета, редактора, ветерана свої розмаїті враження, спостереження, роздуми від прочитаного, а всі в єдності створили образ в рамцях краси, зачудовані особистістю словотворця «Віщої зорі». Творчість Миколи Антоновича досліджували: Наталя Федько, Костянтин Дуб, Леся Степовичка, Еліна Заржицька, Олександр Завгородній, А Грицай, Н. Олійник, Ярослав Трінчук, Володимир Демченко, Ірина Цюп'як та ін.

Насамкінець у збірнику представлено біографічну довідку та публікації творів поета. Вони важливі для аналізу поетичного доробку Миколи Миколаєнка.

Випуск другого збірника публікацій про творчість Миколи Миколаєнка «У сяйві Замцерли» (46) розпочинається епіграфом Анни Нікітіної «Квітування сивиною»:

Він так сивиною розквітнув,
 Що в заздощах світ побілів.
 А то не сивини столітні –
 То біле крило журавлів.
 То слово у серця бринінні,
 То смутку гаряча ріка.
 То нервів важуче коріння,
 То – легкість пера у руках (33, с. 57)

Статистичні параметри збірника обрамлені статтями, поезіями, деталізуючими штрихами до портрета вже 92-літнього державотворця, у якому вже 77 авторів вписали зоревим сплеском окриленого слова свою радість у цю книгу, уквітчану пам'ятними світлинами. Доповнює цей збірник також довідка про автора та перелік публікацій творів Миколи Миколаєнка.

Разом з тим, всім розмаїттям авторських інтерпретацій поетичних сутностей мудрочолого словотворця ніби вибудовується зоряна вежа для

подальшого піднесення в заобрійні далі Замцерли, що й здійснюється у третьому томі збірника «У сьйві Замцерли» (2014 р.) (47), де зібрано публікації про творчість Миколи Антоновича з нагоди 95-ліття поета. У третій книзі досліджень коло критичних осмислень збагачується прагненням дати літературознавчу, мовознавчу, стильову, образотворчу інтерпретацію творчості самобутнього письменника новітньої доби. Як і в попередніх збірниках, його структуру, виховне та естетичне значення окреслює Юлія Родіонова, додавши чимало світлин з сімейного альбому. Окремо у збірнику розміщено назви 37 публікацій творів М. Миколаєнка та 55 критичних праць літературознавців, учителів, письменників та молодих науковців. Хочеться відзначити статті М. Дружко «Філософський реалізм поезії Миколи Миколаєнка», В. Кислої «Когнітивно-семантичне поле концепту «Око» в інтимній ліриці Миколи Миколаєнка», А. Могили «Особливості семантики кольору в творах Миколи Миколаєнка».

У завершальному четвертому томі циклу критичних праць, присвячених 97-літтю Миколи Миколаєнка «У сьйві Замцерли» (2016) (48) опубліковано інформацію про появу 41-ї публікації творів М. Миколаєнка, вміщено передмову упорядника Юлії Родіонової, включено вірші, які було покладено на музику з додатком нот. У змісті зазначено 112 публікацій. Цей збірник наповнений вщерть думками, почуттями, спогадами, віршованими присвятами. Він відзначається особистісним баченням кожного з дописувачів непересічної мудрочолої постаті Патріарха літературного Придніпров'я у немеркнучім сьйві символічної Віщої Зорі – Замцерли Незалежної України. Кожне слово авторів в контексті збірника перегукується з попередніми збірниками і в їх контексті означене високим пошануванням талановитого Поета, людинолюба, творця значущих поезій про нашу українську дійсність з усіма її колізіями в трагічних обставинах воєнних лихоліть.

Розробляючи образну систему автор у своїй концепції дійсності осмислює проблеми національного буття і утвердження України, М. Миколаєнко прагнув єдності змісту та форми поетичних творів, правдивого емоційного вислову думки, урізноманітнення системи зображально-виражальних засобів.

Дослідники творчості Миколи Миколаєнка окреслювали різні аспекти творчості поета, однак питання рецепції образу України в його поезіях детально не розглядалося.

Актуальність дослідження рецепції образу України в поезіях Миколи Миколаєнка зумовлена необхідністю на основі критичних праць з проблем творчості видатного поета-патріарха літературного Придніпров'я висвітлити ще один із провідних аспектів його соціопсихологічного моделювання та поетичної інтерпретації дійсності, зосередивши увагу на своєрідності форм та засобів образотворення і створення поетом всіма засобами міфопоетичної Замцерли як символу Незалежності України, реалізованої у шеститомнику з промовистою назвою для кожного тому – «Віща зоря».

Наукова новизна роботи полягає в тому, що автор кваліфікаційної роботи поезії Миколи Миколаєнка розглядає на предмет виявлення в них художнього створення образу України, досліджуючи рецептивну поетику.

Мета нашого дослідження полягає в дослідженні сприйняття образу України у поезіях поетикальних принципів: історичні, географічні та ландшафтні детермінанти, часопросторові моделі, філософія буття на феноменологічній заданості та осягнення найінтимніших порухів і виявлень ліричного «Я» в екзистенціальному вимірі.

Методи дослідження обумовлені характером поставлених завдань і спираються на системний, біографічний, філологічний підходи до концептуалізації аналізованого матеріалу.

Апробація результатів дослідження: основні положення й результати дослідження були оприлюднені та отримали позитивну оцінку на I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи» 27 жовтня 2023 р.

Шеститомник «Віща Зоря» – багатющий матеріал для подальших досліджень у курсових, магістерських робіт мовознавчого та літературознавчого спрямування.

Предметом дослідження є формотворчі чинники рецепції України в системі поетикальних принципів: історичні, географічні та ландшафтні детермінанти, часопросторові моделі, філософія буття на феноменологічній заданості та осягнення найінтимніших порухів і виявлень ліричного «Я» в екзистенціальному вимірі.

Методи дослідження обумовлені характером поставлених завдань і спираються на системний, біографічний, філологічний підходи до концептуалізації аналізованого матеріалу.

Апробація результатів дослідження: основні положення й результати дослідження були оприлюднені та отримали позитивну оцінку на I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи» 27 жовтня 2023 р.

РОЗДІЛ I

РЕЦЕПТИВНА ПОЕТИКА 6-ТОМНИКА МИКОЛИ МИКОЛАЄНКА «ВІЩА ЗОРЯ»: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рецепція мистецтва слова – важлива складова літературознавчої науки, яка з’ясовує особливості сприйняття та допомагає читачу й авторові бути зрозумілим у широкому значенні цього слова з огляду на естетичні ефекти художнього твору. Дослідники стверджують, що за допомогою літературознавчих термінів і понять як інтелектуальних інструментів можна проникнути в структуру літературного твору і з’ясувати таємниці впливу на читача. Відповідно автор прагне, щоб твір був якомога оригінальнішим та актуальнішим. Митець проходить випробування часом, культурними традиціями та майстерністю. З’ясувати наскільки міцна взаємодія «митець – читач» допомагає рецептивна поетика.

1.1. Поняття про рецепцію та рецептивну поетику

Якщо термін «рецептивна естетика» широко вживаний, бо презентує популярний у сучасному літературознавстві методологічний напрямок,

Відомо, що поняття «рецептивна поетика» на сьогодні все ще перебуває у стадії самоствердження. На сучасному етапі розвитку літературознавчої свідомості, рецептивна поетика як явище все більше набуває своїх власних ознак та характеристик. Як зазначає дослідниця Г. М. Костенко : «художній твір тепер пов’язується не лише з фігурою письменника, але й з фігурою читача, стосунки яких будуються на партнерстві та рівності. Проте можна з певністю говорити, що власне рецептивна поетика має глибоке закорінення у вітчизняній науці» [17, с. 219].

Рецептивна поетика представлена у концепціях Олександра Потебні та Івана Франка. Актуальними є їхні роздуми про психологію сприймання

художнього тексту, у якому, як в нерозривному ланцюгу перебувають автор-художній твір-читач. Рецептивна поетика зосереджує свою увагу на останній ланці – читач як реципієнт.

Ще в давні часи античності підіймалося питання рецепції (діалоги Платона, риторика, катарсис). Основи філософських засад склали погляди Готфріда Вільгельма Лейбніца, Олександра Готліба Баумгартена, Іммануїла Канта, Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, Вільгельма Дільтея та інших. Для осмислення важливих теоретичних питань варто звернути увагу на праці Ганса Роберта Яусса та Вольфганга Ізера (Констанська школа). Базовим твердженням їхнього осмислення є думка про те, що твір з'являється лише завдяки контакту тексту з читачем. Літературний текст залежить від читача, бо той його трактує.

Ганна Костенко (17) стверджує, що традиційна поетика оперує такими двома основоположними категоріями: автор і текст (або твір). варто розглядати їх у певній єдності. Відтак процес творчості можна розглядати як співтворчість письменника та читача-критика. Рецептивна поетика визначає важливість не тільки створення тексту, а й сприйняття цього тексту. Таким чином, літературознавча наука історія літератури збагачується дослідженням автора, тексту та читача- реципієнта. Категорія реципієнта привносить чимало нового в літературознавчу теорію. По-новому осмислюються проблеми адресації, діалогізму. Постає питання, наскільки вільно читач може поводитися з текстом. Його свобода обмежується не стільки авторським задумом, скільки надзвичайно широким текстуальним потенціалом.

Дослідники для пояснення тексту спираються на ідеї, які виявляються в межах самого тексту, так що інтерпретатор тексту є його виконавцем. Реципієнт завжди виражає себе у виборі свого об'єкта, а потім – у його прийнятті чи запереченні. Літературні твори треба розглядати з трьох поглядів – естетичного, психологічного та соціологічного. Автор наголошував, що при дослідженні літератури треба виявити своєрідність емоцій, які породжуються твором, а також засоби, котрими вони викликаються (породжуються, генеруються). Таку ж думку, яка є засадничою для рецептивної поетики, висловив І. Франко. Поет

наголошував цей важливий методологічний принцип, а й зробив винятково вдалу, із застосуванням новаторських, блискучих за своєю ефективністю методичних прийомів, спробу дослідити чинники естетичної сили твору через моделювання його впливу на внутрішній світ читача. При цьому він сміливо й винахідливо використовував інструментарій, який йому змогла надати тогочасна психологічна наука [49, с. 107]. Отже, на сучасному етапі художній твір пов'язується не лише з фігурою письменника, але й з фігурою читача, тобто орієнтується на читацьку рецепцію.

Взагалі, в літературознавстві вживаються терміни рецепція (сприймання) та реципієнт (сприймач, читач). «Літературний процес, – на думку Анатолія Ткаченка, – постає у взаємозв'язку художнього творення та сприймання (рецепції), а також функціонування різнорідних явищ у своєму часі й співвідносно з попереднім і наступним культурно-історичним контекстом. Його вивчення важливе ще й тому, що видатні митці вступають у творчий полілог... З огляду на неоднорідність взаємозв'язку власне творчих та рецепційних і функціональних чинників літпроцесу він зумовлюється як внутрішньо літературними, так і загальнокультурними, естетичними, соціопсихологічними, історичними та іншими факторами, що відіграють важливу роль у виникненні й еволюції тих чи інших явищ словесного мистецтва» [44, с. 413-414.]

У літературознавчому словнику зазначено, що рецепції притаманні такі ознаки, важливість бібліографічного опису видання, звертання до конкретного твору, аналіз і оцінка його і цих компонентів.

У цьому ж словнику знаходимо трактування термінів: рецептивна естетика та рецептивна поетика. «Рецептивна поетика – розуміння поезики на засадах рецептивної естетики, згідно з якими всі зображально-виражальні художні засоби, елементи структури твору проектується на реципієнта і динамізують його увагу, врешті-решт доносять до адресата авторський задум» [22, с. 592].

Рецептивна поетика має спільні принципи з герменевтикою та інтерпретацією текстів. У феноменологічній теорії та критиці та в ідеях Едмунда

Гуссерля свідомість людини є інтенційною; шлях до пізнання емпіричного і уявного світу йде від абсолютної суб'єктивності до абсолютної об'єктивності, знання про етичні явища, передбачає остаточну та інтуїтивно встановлену правду. Інтерсуб'єктивна «правдивість» стала для Е. Гуссерля комунікативним «порозумінням» (15). У феноменологічному сенсі прочитування дає феноменальне розуміння структури літературного твору, а переживання служать виявленню форми та особливостей окремих творів. Ці переживання пов'язані з прагненням читача збагнути своєрідність будови твору з усвідомленням того, що:

а) твір мистецтва є утворення багатопланове і містить план звучання слів, утворені і типів звучання;

б) план значущих одиниць-речень, назв окремих поезії, представлена у творі;

в) план схематичних, або точніше, варіативних образів. У дослідженні — це образ України в усьому розмаїтті форм зображення;

г) всі окремі плани з'єднані в одну художню цілість;

д) впорядкована послідовність частин набуває особливої квазічасової «тривалості» від початку до кінця, а також особливостей композиції.

Оскільки літературний твір є вартісним твором мистецтва, то має свої мистецькі та естетичні вартості. Дослідник визначає якості цієї вартості, усвідомлює те, що твір словесного мистецтва є твором схематичним. Цей схематизм усувається конкретизацією його.

«Літературний твір — це суто інтенційний твір, джерелом якого є творчі акти свідомості автора, а фізичною підставою — текст» [15, с. 180].

Варто використати у своєму дослідженні праці Олександра Потебні та Романа Інгардена. Ідеї рецептивної естетики у працях Олександра Потебні та Проблема прочитання художнього твору і його сприйняття читачем детально висвітлена у статті Романа Інгардена «Пізнавання літературного твору під час читання» у якій він відзначає, що «Для всіх творів і всіх прочитань не можна однаково визначити, яку тривалість має фаза безпосередньої живої присутності

твору. Ця тривалість дуже різна та змінна, і залежить від тону свідомості конкретного читача, від його стану на той момент, а також на структури самого твору» [16, с. 182].

Окремо ним досліджується і «Часова перспектива у конкретизації літературного твору», де стверджується думка, що «Вміле застосування різних форм минулого і теперішнього часів у поєднанні зі жвавістю і пластичністю змалювання може приводити до того, що події, представлені навіть у формі минулого, читач сприйматиме як живу теперішність... У нього витворюється особлива пригадувально-перцепційна настанова: часова дистанція так стискається, що перенесення читача у часову фазу описаних випадків дозволяє йому спостерігати за ним наче з пункту бачення тієї самої фази, в якій вона відбувається» [53, с. 201]. Школа рецептивної естетики розробила свої методи аналізу художніх текстів. Естетику рецепції обґрунтували і розвинули німецькі літературознавці Константського університету Ганс Роберт Яусс та Вольфганг Ізер. Акцент у їх працях перенесено на проблеми рецепції, на рівень сприймаючої свідомості. Рецептивна естетика надає привілей читачеві у парадигмі «текст/читач» і наділяє його когнітивною та афективною здатністю творити з цього тексту власний текст (14).

В. Ізер вважає, що текст потенційно наповнений значенням, яке конкретизує рецепція читача, і саме текст встановлює для цієї рецепції певну стратегію». Важливим є твердження Ізера про значущість літературного твору. Значущість літературного твору породжує не сам текст, а реципієнт, який намагається зробити текст зрозумілим та перекладним. Остаточно значущість тексту визначає уява реципієнта, яка за своєю структурою полісемантична і здатна трансформувати текст у велику кількість значень. Детально ці ідеї висвітлені в статті «Процес читання: феноменологічне наближення». З них випливає, що при аналізі потрібно враховувати і відгук на цей текст. «Літературний твір має два полюси, які назвемо художнім та естетичним: художній стосується тексту, створеного автором, а естетичний вказує на його реалізацію, яку здійснює читач» [6, с. 349].

Реалізація тексту здійснюється тільки при активній читацькій уяві. «Активність читання можна схарактеризувати як вид калейдоскопу... Цей цілий процес представляє здійснення потенціальної, невираженої дійсності тексту» [6, с. 353].

У статті стверджується, що кожен текст здатний на кілька його реалізацій і читач повинен мислити «мовою досвіду», пропонуючи себе літературному тексту. У своєму аналізі процесу читання В. Ізер виділяє важливі аспекти, які формують основу взаємовідносин читача і тексту: процес антиципації та ретроспекції, послідовність розгортання тексту як життєвої події і враження, викликані подібністю текстуального та життєвого досвіду. Отже, літературний текст набуває повноти існування тільки в читачеві. Читання тексту в цьому розумінні є «омовленням» немовленого».

Доцільно у світлі рецептивної поетики розглянути своєрідність поетичного, віршованого тексту та змістити трактування автора на виразніше — поет. Зокрема цей аспект порушив Мартін Гайдеггер у трактаті «Навіщо поети?» (13). Його філософська система включає екзистенційні та феноменологічні ідеї.

У передмові до трактату видатного німецького філософа Марія Зубрицька зауважує: «Згідно з Гайдеггером, сутністю людського буття є мова, а сутністю мови — поезія, бо «Поезія вирує у стихії висловлювання та мислення» (21, с. 227-228). Для німецького філософа поет своїм творчим талантом проникав у таїну того, чого не може досягнути людський розум, поет проникає у павутинку відношень між словом і річчю, яку воно називає» (45, с. 227-228).

1.2. Осмислення творчості Миколи Миколаєнка в теоретичному аспекті

Проблема рецепції поезії Патріарха літературного Придніпров'я Миколи Миколаєнка спеціально не ставилась як окрема тема, однак, у багатьох статтях та двох монографічних дослідженнях Лілії Ленської «Храм поезії Миколи Миколаєнка: філософія творчості» (21) та Костянтина Дуба «Замцерла

незалежності: поетика Слова Миколи Миколаєнка» (11): помітно прагнення передати сприйняття поетичного слова суб'єктивно, у відчуттях та захопленні поетичною майстерністю Миколи Миколаєнка..

На нашу думку, усі власні судження про художній твір належать реципієнту, який би бік осмислення він не займав – в якості позитивного шанувальника чи аналітичного критика. Тому, для аналізу творчості Миколи Миколаєнка залучаємо думки науковців, філософів та шанувальників творчості про психологію сприймання тексту, як такого, що має діалогічне спрямування, орієнтацію на читача.

Як стверджує Мартін Гайдеггер «...Поет в час світової ночі промовляє Святе» [6]. Тому в мові Ф. Гельдерліна світова ніч є святою ніччю.

Суть поета, що в такий час є справді Поетом, полягає у тому, що для нього з убогости часу першою проблемою стає письменство і поетичне покликання. Тому саме «поети в убогий час» мусять творити саму суть поезії, і там, де це відбувається, можна сподіватися поезії, що включається в долю епохи» [45, с. 230].

Ф. Гельдерлін, — як вважає Гайдеггер, — предтеча поетів в нужденний час... Але предтеча надходить з майбутнього, а не зникає в ньому, і якщо Рільке такий поет, то тоді «його поезія відповідає на запитання, для чого поет, навіщо поет, яке місце поета в долях світової ночі. Ці долі вирішують те, що в рамках цієї поезії залишається доленосним» [13, с. 249].

У статті «Гельдерлін і сутність поезії» філософ ставить питання: «...Чи будемо ми взагалі сприймати поезію серйозно, а якщо так, то як саме, чи готові ми до неї причаститися?» [7, с. 250].

Основою такого причастя є мова. «І тому їй, подібній до Бога, притаманна свобода — найвища сила наказувати і сповнювати; для цього їй дане найнебезпечніше з благ — мова, щоб, створюючи, знищуючи, гинучи і повертаючись до вічно живої наставниці й матері, людина посвідчила, ким вона є; щоб показала, що вона від неї успадкувала та навчилася в неї того, що в ній найбільш божественне — її все підтримуючої любови» [7, с. 252].

Думки Мартіна Гайдеггера про сутність поезії можна виразити афористично [7]:

Поезія — становляче називання Богів;
 Існування людина на землі є поетичним;
 Поезія є фундаментом, на якому тримається історія;
 Сутність поезії визначається сутністю мови;
 Сутність мови слід розуміти, виходячи з сутності поезії;
 Поезія є прамовою історичного народу.
 Поезія є найнебезпечнішою справою і
 водночас «найневиннішим із занять»;
 Поезія — поставання буття.

Найчистішою, яка виражає сутність поетичного, є остання строфа Гельдерліна:

О, поети! Під бурями Бога
 Нам потрібно без шолома стати
 Й блискавицю, Його блискавицю
 Власноруч схопити й вручити
 Люду дар цей, цей Господа дар,
 У поезію переповитий (7, с. 257).

Ганс Георг Гадамер у статті «Про вклад поезії у пошук істини» роздумує про те, що при вицвітанні всього, вірш не вицвітає тому, що він живе у тій мовній формі, в яку втілюється і здатен зупиняти час. «У ліричному вірші самодостатність загадково з'являється там, де зміст поетичного слова можна верифікувати порізному» [5, с. 279]. Філософ ставить питання: якими засобами стверджує себе ліричний вірш і доходить висновку, що в процесі мовлення щораз стають до нас ближчими не лише слова і звороти мови, але й те, що цими словами сказано.

Слова є «фундаментальними артикуляціями», які керують розумінням світу. Слово є дзеркалом світу.

Про загадкову близькість філософії до поезії мовиться і в його розділі «Поезія і філософія». Роздумуючи про форми вираження, виокремлюється думка, що поетичність є вічним гарантом причитування поезії, яка просочується через товщу століття, щоб звернутися до нас й оповитися у потоці часу» [5, с. 268].

У висновках мовиться про те, що всяка інтерпретація ліричного твору обмежена як її філософська думка. «Гегель зміг схопити у мові Ніщо і апеляцію до Абсолюту. Дарування себе і вилучування себе — ось діалектика самовиявлення і утаювання, що панує у таїнстві мови і для поетів, і для філософів, від Платона до Гайдеггера» [5, с. 270].

Обсяг поняття «рецепція» потенційно наповнюється значенням формотворчих засобів, таких, як тропіка — метафора, епітет, метонімія гіпербола та стилістичні фігури: інверсія, анафора, епіфора, еліпсис, паралелізм, умовчання, риторичне питання, риторичне ствердження та заперечення, а також заклики, оклики, дорікання та спонування до дії, що так яскраво виявляється у «Віщій Зорі» Миколи Миколаєнка.

У зв'язку з цим постає проблема осмислення суті самої думки, вираженої внутрішньою формою слова. За О. Потебнею внутрішня форма слова призводить до поняття як загального, абстрактного, так і образного. На його думку, первинне слово — це твір мистецтва, це поезія, і підкріплює відомостями з фольклору та етнографії (52).

Важливе значення для розуміння слова мають думки М. Максимовича про слово як божественні властивості, що слово виражає душу. «Слово... є первинний, найповніший, безпосередній спосіб вираження душі, що відповідає її істоті й гідності», — зауважує вчений (24, с. 49)

За В. Гумбольдтом «Мова охопила й підсвідомі шари психічного. Мова є породженням духу і впливає на характер його активності» (10).

Окремі аспекти цієї проблематики осягнув Іван Франко у трактаті «Із секретів поетичної творчості». На його думку змісли зору, слуху, кольору в поезії відіграють першорядну роль: «Змисл слуху в контрасті до зміслу дотику дає нам пізнати цілі ряди явищ... що вражають нашу душу» (49, с. 129).

Проблема рецепції та специфіка мистецького слова в усіх його найсуттєвіших поняттях детально висвітлена у «Літературознавчому словнику-довіднику» (22), а також у книзі Анатолія Ткаченка «Мистецтво слова (Вступ до літературознавства)» (44).

У посібниках подано ґрунтовну інформацію... «В усьому багатстві своїх прямих і переносних значень слово — інструмент і генератор мислення-почуття-переживання світу, гама його звуків, запахів барв у їх найдивовижніших переплетіннях. Воно єднає матеріальні й ідеальні енергетичні чинники і є носієм індивідуальної, колективної, планетарної та космічної свідомості й чуттєвості» (44, с. 5-6).

Ці книги є неоціненним скарбом, яким користуємось при конкретному аналізі поезій шеститомника Миколи Миколаєнка «Віща Зоря».

Можна сказати, що рецептивна поетика базується на феноменології як методі для літературно-критичного аналізу, де літературний твір трактується як інтенційний об'єкт, що конститується у свідомості через акт читання і реалізується в таких рівнях:

- 1) світ звуків та фонетичних утворень;
- 2) одиниці значення різного порядку;
- 3) багатозначність усіх аспектів світу, який розглядається в різних пунктах бачення;
- 4) об'єкти, представлені у літературному творі.

Через співгру цих рівнів літературний твір конкретизується у свідомості читача. Феноменологічні принципи широко використовуються у практиці літературно-критичного аналізу.

Окрему групу читачів-реципієнтів складають співучасники літературного процесу- близькі, рідні, колеги, побратими по перу, учні. Саме їх творчий

доробок виявляє значущість слова Патріарха Придніпров'я. Варто навести слова шанувальниці, студентки гірничого університету О. Сапунової: «Але для мене Микола Антонович не просто поет, а насамперед людина, яка зачепила мене за найінтимніше – за душу. У його віршах – тихих і провісних- щира повага до простого люду, в них – вічна пектораль щастя для добрих людей. І – палка любов до України» (38, с. 153).

Цінний відгук поета та перекладача Олеся Завгороднього промовисто характеризує спрямованість поезій Миколи Антоновича: «Вся Ваша збірка сповнена Світла і Доброти, над нею воістину витає дух Джоконди» (25, с. 117). А пенсіонерка Тамара Кривенко у пориві вдячності просто вигукує: «Захоплююсь віршами! Вони спонукають думати, молитись за майбутнє наших онуків, а відтак – за майбутнє нашої країни» (12, с. 117). Письменник Олександр Басанець, аналізуючи збірку «Посмішка Джоконди» розгадує таємницю творчості: «Що ж розгадав я загадку Миколи Миколаєнка чи ні, сказати важко. Але розгадування її принесло велике задоволення. Сподіваюся, що й читач знайде в ній багато корисного» (1, с. 119).

Член Національної Спілки журналістів України Валентина Тимошук підкреслює: «Все своє життя Микола Антонович світить людям своїм щирим серцем, потужним творчим потенціалом, розмаїттям порушених тем, барвистою та багатомовною, щирою любов'ю до людей та рідної України» (43, с. 131).

Сам автор в інтерв'ю Лесі Степовичці у жовтні 2014 року пророчо побажав читачам: «Щиро й ніжно кохатися. Бути справжніми Українцями. Боронити свій край: доля України сьогодні – тільки в наших руках» (42, с. 116).

На читанні як цікавому процесі наголошує і поет, критик та перекладач Федір Степанов, звертаючись до патріарха літератури Придніпров'я: «Мені завжди цікаво і повчально перечитувати Ваші книжки» (41, с. 93).

Цінним є те, що родина поета змогла зібрати численні відгуки, враження, нариси, статті, листи і опублікувати їх в окремому збірнику публікацій про творчість «У саяві Замцерли». Матеріали мовознавчих і літературознавчих досліджень, листувань, відгуків вміщені у 4-х томах з однією назвою – «У саяві

Замцерли». Вагомою складовою творчого процесу є комунікація з відомими митцями – Яром Славутичем, Олександром Зайвим, Ганною Світличною, Ярославом Трінчуком, Марією Зобенко, Григорієм Гусейновим, Еліною Заржицькою, Лесею Степовичкою, Марією Дружко, Леонідом Череватенком, Миколою Чабаном та багатьма іншими, що лягло в основу публікацій у збірнику до 97-ліття поета «У сяйві Замцерли».

Творчість М. Миколаєнка приваблювала багатьох дослідників, особливо у роки Незалежності і до сьогодні. Зокрема, у вступній статті до 1-го тому «Віщої Зорі» – «Мудрочолі яблука поетового саду» Ірина Цюп'як та Костянтин Дуб звертають увагу на унікальність художнього світу Миколи Миколаєнка (51).

Дослідниця І. Цюп'як у своїй роботі «Столітній розмах крилатого слова: дискурс творчості Миколи Миколаєнка» детально характеризує зібрання його поезій в шести томах, виділяючи структуру та окремі компоненти, окреслюючи широке поле досліджень та представляючи власну суб'єктну позицію як реципієнта до поетичних творів майстра : « Здійснений дискурс окремих аспектівсамобутньої творчості сторічного талановитого Майстра Слова Миколи Миколаєнка в заданих параметрах – своєрідне запрошення до подальших досліджень його творчого набутку, який підносить людину до осягнення своєї духовної сутності, осмислень себе у світі і світу у собі» (50, с. 90).

На особливу увагу заслуговує монографія літературознавця Костянтина Дуба «Замцерла Незалежності: поетика слова Миколи Миколаєнка», який вперше в українському літературознавстві здійснив спробу всебічно дослідити творче дітище сторічного поета – 6-томник «Віщу Зорю» в поліаспектному вияві його складових, а також зміг окреслити власне сприйняття реципієнта-критика», який звертається до читача з прагненням до діалогу, до залучення його в творчу лабораторію – «сад поезії» Миколи Миколаєнка: « Вельмишановний читачу! Візьми в руки книгу «Замцерла Незалежності: поетика Слова Миколи Миколаєнка, розкрий і прочитай. Перед тобою постане одухотворений Поет Доби незалежної України таким, яким хотів авторцієї книги, щоб ти його

побачив: романтично піднесений, гордий у своїй задумі, мудрочолий, безстрашний борець проти зла...» (11, с. 3).

На суб'єктивному баченні, тобто, на власному внутрішньому читачеві, наголошує і доктор біологічних наук Йосип Берко у передмові до 5-го тому «Віщої Зорі» «Я Незалежної Доби поет»: «Принагідно зауважимо, що у цих, викладених тут особистих враженнях про творчість поета Миколи Миколаєнка, ми старалися докладно, звичайно, настільки це нам було під силу, зупинитися на його творах патріотичного звучання...» (2, с. 8).

У своєму мовознавчому дослідженні «Лексична палітра поезій Миколи Миколаєнка» Наталія Костюк з'ясувала, що лексична палітра М. Миколаєнка багата і на застарілі, архаїчні, рідковживані слова, а також на метафори, фразеологізми та діалектичні вкраплення (18).

У передмові до збірки М. Миколаєнка «Крила Ікара», яка називалась «Автопортрет поета замолоду» Григорій Гарченко також вказує на великий досвід поета та звертається до читача з порадою поринути «у чисті, незамулені витоки майстра» (8).

Аліна Солодовник теж окреслює морально-етичний імператив особистості поета -Добро, Світло, Любов (40).

У передмові «Столітній вислід вистражданих строф...» до збірки поезій «Мережки долі» доктор філологічних наук Валентина Біляцька зазначила: «Про поезію Миколи Миколаєнка, відомого поета, журналіста, шляхетної людини-легенди Січеславщини важко писати, її варто сприймати як вишиванки-мережки, як музику» (3, с. 4).

Однією з сучасних робіт, присвячених творчості видатного майстра слова є доволі цікавий різножанровий збірник «Мій старший брат» Надії Філенко, який вміщує однойменну повість – «Мій старший брат», а також рецензії, спогади, відгуки 45 реципієнтів. Серед них імена науковців, які уже досліджували творчість М. Миколаєнка, це – Костянтин Дуб, Валентина Біляцька, Ірина Цюп'як; вміщено невеликі роздуми академіка НАН України, колишнього ректора НТУ «Дніпровська політехніка» Геннадія Півняка та його дружини

Галини, журналістів, краєзнавців, бібліотекарів учителів та й просто зацікавлених творчістю великого майстра слова. Ось як визначає своє сприйняття Геннадій Григорович Півняк: «Перечитуючи багатотомник, з'ясовую для себе патріотичне, гуманістичне й естетичне значення поезій Миколи Антоновича. Це поет надзвичайної філософічності, залюбленості в життя, людину, творчість, поезію» (36, с. 245).

Сергій Мефедовський, відмінник освіти України дав містку порівняльну характеристику: «Гомер України» – важко знайти образ у світовій літературі, який би краще розкривав сутність поета (26, с. 190).

Своїм учителем і наставником Миколу Антоновича вважало не одне покоління молодих поетів. Особливо щемно звучать вони у спогадах -згадках, зокрема, як пише Микола Олексієнко, що молодь навчалася не лише цінувати, а користуватися словом (35, с. 186).

Варто зазначити, що усі, хто професійно спілкувалися з Миколою Антоновичем ставали зачарованими силою його таланту. Проникливі враження Олени Гордієнко, коректора видавництва «Ліра», де було опубліковане зібрання поезій «Віща зоря»: «Пропустила все це крізь себе завдяки віршам, яких так багато й усі такі зворушливі. Вони постійно в мені бриніли» (9, с. 169).

Отже, можна зробити висновок, що особисте сприйняття завжди присутнє тоді, коли читач (реципієнт) інтерпретує твір Микола Миколаєнка. Автор прагне здивувати читача, вишукує яскраву, незвичну лексику, застосовує усю палітру зображально-виражальних засобів, не соромиться виливати свої емоції на повну силу – від ніжного замилювання жіночою красою до гнівних інвектив на адресу негативів суспільного та морального буття країни. Тому, важливо розглянути твори поета неупереджено, під кутом зору читача, для якого, власне, і пишуться твори.

РОЗДІЛ II

РЕЦЕПЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЯХ М. МИКОЛАЄНКА

Творчість Миколи Антоновича Миколаєнка – непересічне явище в сучасній українській літературі Придніпров'я. У багатьох своїх поезіях митець відстоює ідеї патріотичного служіння своїй батьківщині, віру в краще майбутнє рідної держави, оспівує природу як основу краси та духовності і уславлює людину як носія морально-етичних гуманістичних ідеалів. Поетичне слово майстра зосереджено у шеститомнику поезій «Віща зоря».

2.1. Потрактування образу України як держави і країни

В оглядовій праці «Новітня література Придніпров'я: спроба загального огляду» Світлана Мартинова характеризує здобутки регіональної літератури, виділяє концепт «Україна» як провідний: «Концепт Україна письменники актуалізують і в історичному контексті, звертаючись до реалій давньокиївської доби, запорозького козацтва, доби Українського відродження. Крізь призму минулого, шукаючи в ньому генезу відповіді на багато сучасних питань, досліджують і аналізують теперішній час» [25, с. 8-9]. Варто зазначити, що Микола Миколаєнко абсолютно самодостатньо вписується у категорію митців новітньої літератури.

У художньому саду своїх поезій Микола Миколаєнко власноруч вибудовує свій внутрішній мікрокосм, окреслюючи його поняттям Україна. Дослідивши важливу роль цього образу у 6-томнику «Віща Зоря», ми з'ясували, що цей образ є наскрізним і визначає, як життєве, так і творче кредо майстра слова.

М. Миколаєнко звертається до цього образу у кожному томі зібрання поезій «Віща Зоря», але найбільш зрілі та глибокі роздуми втілені поетом у 3, 4, 5 та 6-му томах. Зрозуміло, що 1-й том ввібрав у себе поезії, які Микола Антонович писав з 1937 – до 1994 роки; 2-й – з 1995р. до 2001р.; 3-й том – з 2002 до 2006р.; 4-й – з 2007-до 2009; 5-й – з 2010 до 2012 р.; 6-й – з 2012 до 2017 р.

Важливо розуміти, як формувались громадянські засади митця, починаючи з 1937-го року, яку еволюцію формування високої громадянської позиції проходила його художня свідомість. Значущими є твердження античного мудреця Платона, який у визначному творі «Держава» в діалозі з кількома іншими філософами, зокрема, Сократом виявив цінні сентенції: «А оскільки влада має силу, то й виходить, коли правильно міркувати, що справедливе – всюди одне й те ж: те, що вигідне для сильнішого») (37, с. 17). Філософське осмислення сутності держави, її призначення формувалось у поета задовго до 1990-х років. Можна констатувати, що з Добою Незалежності викристалізувався саме той образ України як держави, що має велике майбутнє. У поезіях «Путь моя – в любові» (28, с. 29), «Полинно жив, загинув у вогні» (28, с. 33), «Альфа і омега» (28, с. 35), «Наші джерела» (28, с. 38), «Земний Едем» (28, с. 47), «Передчуття світанної зірниці» (28, с. 157) та ін. Поет утверджує свою синівську та громадянську відданість Україні, яка постає як початок і кінець земного буття:

Я вірую і вірю у світлі обереги
 Моєї Батьківщини і синіх вод Дніпра:
 Вони для мене звіку є альфа і омега,
 Замцерла негасима -життя ясна зоря (28, с. 35).

Літературознавець Володимир Крот у збірнику «Дніпропетровщина – поетичний край» резюмує: «Коли в 1991 році Україна стала незалежною державою Миколі Антоновичу було вже за 70 років, але він, як юнак, із захопленням вітав світлими віршами Україну і свій народ з цією великою історичною місією» (20, с. 71).

М. Миколаєнко пишається своєю державою, коли говорить про історичне минуле. Насамперед це відчутно у таких творах: «Київська наречена» (28, с. 35), «Старі Кодаки» (28, с. 36), «Ми» (28, с. 103), «Стрімить нескорено Говерла» (28, с. 138), «Бандура» (28, с. 146). Митець прагне розкрити тему становлення держави через випробування долі, зобразити переламні моменти історії, коли

відбувались стрімкі повороти, що не завжди було позитивним. Видається доречним під час з'ясування особливостей рецепції образу України. Застосувати міркування П'єра Нора щодо національної пам'яті: «Звідси наше теперішнє приречене на пам'ять, тобто фетишизм сліду, на історичну одержимість, накопичення спадщини, нескінченне збільшення виявів національного життя – не тільки його історії, а і його пейзажів, традицій, звичаїв, виробництв. Усе історичне, все гідне згадки, все належить до нашої пам'яті» (34, с. 18).

Цікаво, що у поезіях зібрання «Віща Зоря» відчутно розрізнення образу України як держави і як країни: поет окреслює соціополітичне поле, коли говорить про державу Україну, коли змальовує історичне минуле. Чи прагне кращого соціального ладу в майбутньому житті.

Олександр Слободян зазначає: «Синтез інтроверсії та рецепції утворює синкретичний ідеалізм народу, в якому речі й процеси, що сприймаються. Дешифуються духовно-культурними символами історичної пам'яті народу» (39, с. 59). Сучасні негаразди болять поету. Це відчутно у звертаннях, закликах, гнівних інвективах, прагнення емоційно сколихнути читача, закликати до діалогу. У вірші «Над безоднею святих проклять він палко звертається до держави, одухотворюючи її та надаючи дитячих рис:

О моя дитинна Україно.

Безборонна молода державо! (27, с. 107).

Поет засуджує суспільні негативні явища, які продовжують панувати в державних структурах: нерозумне господарювання, лицемірство, хабарництво, наживання на простих людях, корупція, занепад моральних принципів у владоможців. Відкрито М. Миколаєнко оголошує винуватців народних бід у поезіях «Марні інвективи» (28, с. 14), «П'ядуни» (28, с. 15), «Гадюччя» (28, с. 34), «Україна-Русь» (28, с. 124), «Україна моя калинова» (28, с. 141), «Надії мало на месію» (28, с. 159). Прикметно, що у поезії «Еринії – богині помсти і прокляття» (28, с. 16) він залучає міфологічний образ з давньогрецької міфології.

Згідно з античними міфами Еринії найжорсткіше повелися з Орестом, який убив свою матір: «Еринії – у грецькій міфології богині помсти, охоронниці кривих зв'язків по материнській лінії, народжені Геєю з крапель крові Урана» (32, с. 98).

Образ давньогрецьких жорстоких богинь наповнюється децю іншим сенсом – як метафора-візія сучасного безладу:

Еринії осіли в Україні –
 Сподобалось гниле тутешнє тло:
 Брехня, прокляття, кара, помста. Зло
 Вросли у ґрунт, мов сріберні раїни (28, с. 16).

Голос поета підіймається до вершин, до позачасових загальнолюдських настанов, щоб подолати всі негативні нашарування, змити бруд з дорогого обличчя України. М. Миколаєнко майстерно використовує сатиричні засоби, гнівом та сарказмом таврує потворні явища дійсності в сучасній Україні. «Невідповідність процесів державотворення бажанням мільйонів у Незалежній Україні – провідний мотив багатьох поезій, розсосереджених у збірках» (11, с. 221).

Автор часто використовує прийом контрасту, за допомогою якого можна побачити картину деформованої дійсності очима митця. У поезіях «На останній межі», «Жагучі начала», «Товчуть воду в ступі», «Сорбонна», «Химерні картини життя», «Лицарі порочного піару», «Пахан» вибудовується особлива форма комунікації поет- читач, коли автор апелює до реципієнта як найвищого судді та мірила доброчесності з побажанням з'ясувати істину та звернути увагу на кричущі суперечності дійсності:

О лицарі порочного піару,
 о підлості та зради бранці ниці,
 знаходите ви радощі у чварах
 в зненависті убивчих блискавицях (27, с. 123).

Таке залучення читача до бурхливого емотивного діалогу робить його співпричетним до подій сьогодення, відповідальним за політичні, соціальні, економічні та культурно-просвітницькі процеси і зрушення.

Голос майстра набуває особливої дошкульності і гостроти завдяки вигукам, риторичним питанням та ствердженням:

Еге ж, еге ж: у тому вся і справа,
 Патріотизм – це не слова, а чин,
 Це української душі заграва,
 Чебрець діянь і мудрих думань крин. (32, с. 48)

В українській ментальності степ уособлює просторінь, життя, боротьбу. Це один з ключових архетипів. М. Миколаєнко використовує образ степу, щоб передати втрачену велич:

О степе, степе український!...
 ...А жайворонків не чути.
 Кудись поділись перепілки і куріпки.
 А колись же тут випасались дрофи,
 Розкошували зайці, лисиці (32, с. 54).

Здавна, поріг на Дніпрі, прозвали Ненаситцем за лиху вдачу, яку скорили, затопивши усі пороги. Це – символ козацької волі. Тому автор з сумом звертається до небезпечного колись порога:

Колись ревів ти грізно, Ненаситцю,
 Ревів безтямно, глухо завивав.
 Страхав мене, малого очевидця,
 В душі ж тебе я щиро шанував.

Ти був як символ, знамено народне,
 І меч на наших підлих ворогів.
 Щораз радію, як тебе згадаю,
 О Ненаситцю, велет Дніпровий:
 Ти – осторога честі Ріднокраю,
 відтак у серці кожного – живий (32, с. 55).

Поет переконаний в потужності ознак державності, це ті символи, які є беззаперечними та обов'язковими, юридично закріпленими. Одне з болючих питань – мовне, саме українська мова як ідентифікатор нації заслуговує на повагу. М. Миколаєнко закликає:

Учімо рідну мову, що така красива,
 Її хотіли знищити люті вороги.
 І що ж підказує нам щиро мудрість сива?
 Ретельно мову вчіть, на всю глибіню снаги!

Утратить мову – ніби розіпнути Бога,
 а наша мова – то священне джерело.
 Шле сірий кардинал безодню їй в дорогу...
 Пильнуймо, щоб у безвість мову не змело! (32, с. 113).

В центрі державності постає символ згуртованості та єдності – український народ. Саме він є реципієнтом, до якого скерована уся творчість поета. М. Миколаєнко усвідомлює надзвичайне значення народу. Народ – справжній базис держави, її сенс і підґрунтя, тому автор постійно апелює до нього, як до носія найвищої мудрості і водночас ставиться до нього по-шевченківськи милосердно:

Ще є надія: виживе народ,
 побачимо розквітлу Україну:

на щастя, ще живе в нас мудрий Тот,
але передбачаю вже руїни (32, с. 143).

Помітно, як метається поетова думка, ущільнюючи час і простір, емотивна напруга підвищується у візіях апокаліптичного майбутнього:

Сатанисько до нас приперся одвічний, -
кривавого скинути як сатану?
Він небезпечно лютий, хоча й калічний:
ядерну може розв'язати війну (32, с. 179).

У поезії «Нищимо себе самі» митець не боїться вказати справжніх винуватців початку російсько-української війни 2014 року:

Закоханий у небо, не сприймаю
земні події в інкрустації дощів.
Та нині вся увага – Ріднокраю,
Донбасу, де кривавиця жарких боїв.
Посіяла кривавицю ту зрада,
що нам лишилася у спадщину з віків.
Допомогла цьому й Верховна Рада (32, с. 183).

Порятунок поет вбачає лише у протистоянні:

А знахабнілий ворог пре на нас війною:
куди не глянь, - колонна п'ята скрізь... Ганьба!
Але ж – народ не був ніколи у простої,
є вихід, - знає він: відвага й боротьба!

Микола Миколаєнко висуває влучний, майже біблійний афоризм, окреслюючи особливість українського народу у поезії «Українці – діти Господа»:

Ми, українці, - щирі діти Господа,
 безсмертя нам судилось на святій землі.
 Кому ж є небезпека глузду розладу, -
 хай сам і згине у диявольському злі (32, с. 193).

Таким чином, можна стверджувати, що поет вибудовує таку модель держави України, у якій основним рушієм та цінністю буде український народ. Наведені цитати з поезій засвідчують найвище місце, яке відводить Микола Миколаєнко образу України, як державі, за умови активності головного осердя вній – народу. Головні символи державності тоді породжують у нього зовсім інші відчуття – відчуття радості та гордості:

І жовто-синє знамено Держави,
 і доброзичливий дзвінкий триглав,
 натхнення незгасаючі заграви, -
 все квітне у мені прибоєм барв (32, с. 203).

Або визначає творення держави як особливий процес: «У радості гартується Держава» (30, с. 125)

У 6 томі «Віщої Зорі» Микола Миколаєнко інтерпретує шлях українського народу як особливий, тобто, сповнений певної місії. Такими духотворчими чинниками, які скеровують шлях українців до світлого майбуття, є моральна чистота, пасіонарність та висока духовність. Автор використовує широке панорамне зображення Вічного Дому – Господніх Небес, які захищають своїм покровом – «дахом»:

Тримайся, народе!
 Рідна Україна
 свій має піднебесний світлий шлях.
 У неї вічне родове коріння,
 і Небеса Господні – вічний дах (30).

Християнські цінності виявляються у поезіях: «Вислухай самого себе» (30, с. 103) «Хто мучиться питаннями земними» (30, с. 106), «Хай буде світ такий, як є» (30, с. 222). «Молитва» (28, с. 4), «Перстом Всевишнім» (28, с. 61), «Народ Христа» (28, с. 129), «А Бог – єдиний!» (28, с. 131) та ін.

На протигагу вищезазначеному, у 6-томнику «Віща Зоря» представлено інший образ України -образ України, як країни, а не України-держави, сповнений кардинально іншими почуттями поета. Автор створює певну утопічну модель за типом Шевченківської хатинки в гаю:

Красо моя, безсмертна Україно,
 Свята земля і богоданий край (27, с. 29).

Як зазначає Ірина Цюп'як: «Україна – це не географічне, геополітичне чи часопросторове утворення, це певна духовна площина, сковородинівський «горній» внутрішній світ ліричного Я поета, той земний рай, який і є основою його буття, творчості, осмислення дійсності, повної реалізації фізичних, інтелектуальних, творчих сил, національної самоідентифікації» (50, с. 83)

Образ України як країни краси, добра, високих моральних чеснот постає у поезії «Рідний причал». Автор впевнено проголошує:

Кобза – не банджо, Вкраїна – не США,
 Дома у мене співає душа (32, с. 163).

Валентина Луценко вказує: «Людина належить якійсь батьківщині. І любов

до неї властива їй як моральний ідеал. Так, ніжну синівську любов до батьківщини простежуємо у яскравих поетичних рядках М. Миколаєнка...» [23, с. 131]:

Таке моє село – удач підкова,
тому й душа спромінює добро,
що повнить наше – українське! – Слово,
як ручаї, - поглиблюють Дніпро (32, с. 259).

Таким чином, автор створює соціально-національний міф про прекрасну країну Україну і жорстко картає недоліки України як держави. Рецепція поезій шеститомника Миколи Миколаєнка «Віща Зоря» передбачає з'ясування структури творчих чинників, тобто моделюючих принципів за якими макро- і мікрочастки підпорядковані:

а) цілому, яке має синергетичну само організовуючу властивість;
б) саморегулюванню — внутрішнє функціонування правил у межах системи;

в) трансформації — упорядкованому переходу однієї підструктури в іншу.

З цієї точки зору «Віща Зоря» відповідає такому розумінню цілого і складових його частин:

а) назва спільна для всіх томів, всі поезії озаглавлені, як номеносфера поезії;

б) поетикальна універсалія слова визначається філософією буття;

в) світотворча і психотворча метафора, як домінанта структуротворення — ядро поезики. Метафора як медифікатор психофізіологічних, соціопсихологічних процесів і станів особистості у «Віщій Зорі» Миколи Миколаєнка визначає змістоформу цілого і його компонентів на рівні філософських моделей часу та простору їх інтерпретацій, філософської концепції життя в онтологічному аспекті;

г) складовими поетики шеститомника є колір в його стереоскопічному баченні, світло, астральна символіка, звук (фоніка), алітерація, як виразально призначення в образній структурі;

д) риторичні фігури;

е) тропіка як слово будова в широкому макро- і мікроконтексті з усіма віршотворчими засобами.

Сам перелік цих виокремлених поетикальних категорій засвідчує, що Микола Миколаєнко — феноменальне явище в українській поезії, талановитий майстер, творчість якого органічно вписується в європейський контекст і потребує багатогранного дослідження в усіх аспектах — від автобіографізму, який визначається терміном — автобіографічний синерген, до з'ясування стильових домінант та лексичного багатства, складання його словника-тезаурусу. Такі проблеми постають перед читачем інтерпретатором творчості видатного поета — Патріарха Придніпров'я.

Поетичний дискурс Миколи Миколаєнка гранично окреслений в ноосферичній якості, філігранно огранений мудрістю і титанічною працелюбністю, засвідчує про масштабний обшир, високий рівень злітань на виплеканих тропотворчих крилах, функціонуючих майже у кожному рядку метафоричних одухотворюючих образів та символічних узагальнень у хронотопічних вимірах на макро-проблемно-тематичному та мікрорівні — фонемного, альтеративного звукопису втілення.

Від поетики назви до фінального, а то й парадоксального висновку або ж катарсисного офарблення прямує поет:

Долаю шлях до вічних горніх сфер —
непевний і тонюсінський, як лезо.

І я один лиш знаю, що не вмер:

безсмертний в полум'ї моїх поезій (30, с. 237).

Невтомна думка майстра несхибно використовує весь розмаїтий арсенал зображально-виражальних засобів від алітерацій, звукопису, кольору, солярної та астральної символіки до синтезійного завершення образу в ущільненім психологізованім часопросторі, темпоритмі його збування.

Майстерно володіючи невичерпним лексичним багатством рідної мови, поет концептуально створює власний поетичний словник — тезаурус, парадигму відповідно духові часу, відтак всі засоби в образній структуротворчій системі є домінантами авторського стилю, римованого слова що й визначає своєрідність поетики кожної збірки, які гармонійно вписуються в томи, набираючи в них синергійних ознак. Своєю цілістю така метапрограма засвідчує прагнення митця поєднати збірки в одну художню даність:

Я — посланець прадавньої Держави
і пілігрим у Всесвіті — повік...
Топчу немарно ряст, пахучі трави,
до розуму вертаю недорік.
Побачене заношу до скриптури,
аби нащадкам пам'ять зберегти
Про наш народ і про його культуру,
навчить життя гол готу перейти.
В ній кожна літера — як дива скритка,
а повен скрипт — мов скрипка співучка:
хоча зодягнена в простеньку свитку,
але завжди озветься до смичка (28, с. 170).

Зайдемо в універсальну лабораторію поета. Це не алхімія слова. Озвучимося голосом скрипки та всіх інших музикальних інструментів, що принагідно озиваються в багатьох поезіях звуковими образами, наповнимося доленосними векторами біографічного синергену поета і побачимо диво творчості, вражені, запам'ятаймо мить: не шість томів лежать нерухомо на столі

майстра, прагнучи зустріти свого читача, — то на океанських крутих хвилях часу вигойдується, пливе в майбутть змайстрований всім життям корабель під пурпуровими вітрилами найпотаємніших дум, поривань, мрій. Жилаві працелюбні руки спорядили, вручили компас, щоб не збився з курсу у вічність. Випорскуюча пружна думка творила світобудову під осяйними вітрилами. Замцерли, пов'язуючи кожне слово на сюжетний ланцюг болю і радості, двобою зі злом. Отакий його кожен том — змістоформа у дзеркалі душі:

Не у мускулах можуть людей яриць,
 А в мізку та умі, що праці сяє.
 Енергія прогресу — алгоритм
 безсмертя людства, а не кущі раю.
 Пощо загибель віщувати нам —
 цивілізації найкращій в світі?
 Розкішно розвиватися умам,
 осяяних красою Нефертіті.
 Для інтелекту — поле без кінця:
 їх генеруй супрот глобалізацій...
 Обійдемо без лоскоти овацій,
 увійдемо у колію Творця (31, с. 92).

Патріарх поетичного Придніпров'я насичує поезії роздумами про долю України, у першому томі панує лірична стихія, яка одивлює магією краси. Поставлені під віршами дати — не просто хронологія, життєпис, це — теза-антитеза і синтез долі. Другий том покладено на вівтар Віри і Надії. В них рани, втрати й відлуння війни, героїство зенітника, шляхи скроплені кров'ю... Всі наступні томи виповнено вулканним зойком від пережитого, викарбованого вікопомним словом:

Рядки поезій — справжнє мінне поле,

де задум вибухає в мудрості й красі.
 Не можу їх тримати на приколі:
 розбіглись поміж люди променями всі.
 Рядки поезій — наче незабудки,
 квітують пишно на полях моїх книжок.
 Я їх ловив на інтуїції вудку,
 насаджував ретельно в сподівань садок.
 У безкінечність двері відчиняю,
 в глибінь майстерності, якій нема кінця.
 В тім полум'ї згораю й воскресаю,
 вливаючись в античну строгість мудреця (32, с. 91).

2.2. Поетична рецепція образу України: ландшафтні доміанти

Творчість Миколи Антоновича Миколаєнка – непересічне явище в сучасному літературному процесі Придніпров'я. За майже столітнє життя автор видав чимало поетичних збірок. Але вершинним досягненням є шеститомник «Віща зоря», у якому вміщено поезії з 1937 до 2017 років. Зібрання поезій було приурочено до 90-річчя автора і виходило у видавництві «Ліра» з 2009 року.

У багатьох своїх поезіях митець відстоює ідеї патріотичного служіння своїй батьківщині, віру в краще майбутнє держави, звеличує красу справжніх почуттів, оспівує природу як основу духовності, а також звеличує людину як носія морально-етичних гуманістичних ідеалів.

Вбачаємо, що основними доміантами, які є наскрізними в поетичній рецепції образу України у зібранні поезій М. Миколаєнка «Віща Зоря» є образи-складники головного образу України – це ландшафтні детермінанти – степ, Дніпро, Криворіжжя, Інгулець, Мар'янівка, Карпати, Крим та ін.

Насправді поет замилований у природу рідного краю створює видовищні полотна, напоєні любов'ю і добром. Кожна поезія – одна сторінка зі сторічного буття на прекрасній планеті під назвою – Україна. У поезіях «Вечір над Солоний

Лиман-чарівник» (28, с. 43), «Вечір над Солоним Лиманом» (28, с. 48) «Манить юність голоп'ята» (28, с. 50), «Пейзаж» (28, с. 104), «Вар'єте» (28, с. 106), «На скельнім березі Орелі» (28, с. 130) автор висловлю свою концепцію людини і дійсності, яка є наскрізно пов'язаною з давніми народно-фольклорними традиціями та осучаснена індивідуальними естетично-стильовими пошуками. Така творча самобутність виявилася уже на початку творчої діяльності, що конкретно представлено у 1-му томі зібрання поезій «Віща Зоря».

Центральним образом у всій поетичній палітрі Миколи Миколаєнка є образ України, який є смисловим осердям поетичного зібрання «Віща зоря». Зокрема, у першому томі представлено поезії, у яких родові образи сім'ї вміщують паростки державного, є підходами до створення універсального образу України в наступних томах – «Три батькові пісні» [29, с. 123], «Козацькому роду нема переводу» [29, с. 225], «Батьківське гніздо» [29, с. 227] та ін. Варто зазначити, що політичний образ України з'являється уже у поезіях 1990-х років:

Україно, рідна матір, чуєш, малинові
 Благовісту дзвони дзвонять?
 Воскресай же знову! (29, с. 248)

Рослинний ареал — від троянди до екзотичних квітів — антропоморфізується (олюднюється). В кожній із поезій, де він названий, вкоріняється у провідний мотив. Створюється враження, що квіти ніби прикрашають кожен том. Щоб переконатися, треба їх назвати послідовно: «Ромашка» (29, с. 106); «Зацвітають маки» (29, с. 187); «Любистку мій» (29, с. 197); «Пролісок» (29, с. 199); «Квітка безсмертника» (29, с. 201); «Троянда Глорія Дей» (29, с. 254); «Щемливий кущ ожини» (27, с. 29); «Полин — доля» (27, с. 66); «Трояндова рабатка» (27, с. 80-81); «Троянда любовців» (27, с. 84-103); «Фіалково димить бузок» (27, с. 115); «Петрові батоги» (27, с. 115); «Нечуйвітер» (27, с. 116); «Гортензія» (27, с. 123); «Огненна квітка чистотілу» (27, с. 152); «Чебрець» (27, с. 193); «Юна ружа вже зоріє» (27, с. 241-242); «Запах

терпкої герані» (28, с. 213); «Жовтий лютик» (28, с. 142-143); «Між троянд і будяків» (28, с. 257); «Троянда» (28, с. 274); «Герань» (30, с. 269); «Троянда» (31, с. 133); «Твоя троянда» (31, с. 214-215). Семантичне поле шеститомника рясно засіяне квітами, кожна з яких має свій колір та символіку і може інтерпретуватися опозиційно. Наприклад, герань як символ дому, мікрокосму, в іншому контексті набирає іншого значення:

І знак, і символ: пахощем герані
межу свою останню освячу (28, с. 269).

Подальші поезії 2000-х років засвідчили чітке зростання інтересу автора до долі України та осмислення її в різних аспектах: історичному, політичному, соціальному, особистісному. І найчастіше власні роздуми та переживання проростають в узагальнений образ України:

Так сумнів плодиться в мені щораз,
Як думаю про долю України,
І цей п'ядун, чорнобугристий плаз,
Вростає в мислі образом руїни (27, с. 15).

Поет підносить у своєму окриллі до вражаючих обширів космічного характеру, він робить потужне узагальнення:

На цій землі і я, твій син, живу-
Сто тисяч літ, а чи й мільйон достоту,
За всі віки не зрадив булаву
Достойності Безсмертного Народу (27, с. 33).

Із наших спостережень випливає, що ландшафтний світ митця слова слід розуміти як одну із універсальних і в кожній поезії трактованих як варіативну

його даність, конкретного моделювання дійсності в межах того чи іншого твору. І такими в його парадигмальній, концептуальній сутності є все те, що становить зміст поетичного слова. Найточніше їх визначення — універсали поетичного буття у слові. Все, що є в природі і в галактиках навколо нас, якщо вони підвладні спостереженню, від нейтрино до найменших частинок матерії, — універсалії буття, його субстанції. При всій об'єктивності і незалежності вони є індивідуально сприйнятими реальностями, є матеріалом, як слово, що їх ввібрало. Для поета слово, звук для композитора, камінь для скульптора. їх семантика задана волею інтерпретатора, в кожного вони мають суб'єктивне трактування. Така діалектика їх виражальності в слові.

Таким чином, образ України у поезіях Миколи Миколаєнка проходить певну еволюцію – від сімейного, родового образу, від історичних паралелей та згадок, від замилювання конкретними природними ландшафтами Криворіжжя до універсального ідеологічного мотивованого образу сучасної України – незалежної держави, яка ще має багато проблем. І це з особливим боєм, використовуючи розмаїті художні засоби і проголошує Микола Миколаєнко.

З філософської точки зору кожен змодельований і логічно вписаний в контекст образ, конкретний твір має аксіологічний та онтологічний смисл. Затрачена на нього енергія наповнюється при творенні нових поезій. Такий закон згорань і скресань у процесі творення сіх збірок і складання з них томів. Спостерігається таїнна сутність духотворця: думка вібрує, пульсує, долає в слові простір і час, безмежна у своїх виявленнях. Що там Мойра, богиня долі, — Микола Миколаєнко змайстрував і запатентував парадигму свого, як зараз модно називати, креативу. Крутити колесо часу — значить жити, творити, снувати поетичну мононить. На цю мононить веретеном накручується простір і час, хронотоп долі. Його величність — час — перемагається невгамовним творчим життєлюбством. Саме поезія «Аманат новітньої доби» окреслює онтологічні образи творчої долі шукача істини:

Я помру за робочим столом,

осягаючи Слова гармонію...
 Під моїм нержавійним пером
 зріє тропів дзвінка гегемонія.
 Коли думка покличе на герць,
 б'ють метафори та метонімії.
 Розверзаються тайни сердець,
 Аж дивуються фізика й хімія.
 Alegорія кличе в похід,
 до атаки готова гіпербола.
 І літота дзвенить в небозвід,
 хоч мата, проте герцем не згербала.
 І синекдоха — слідом: у путь!
 порівняння, епітет, іронія
 килим творчості радісно тчуть, —
 тож мистецтво родив, а не клонів я (30, с. 25).

Читаючи поезії, мимоволі входиш в психоалгоритм екстра — і інтровертного змісту. В одній поезії поет — меланхолік, в іншій — холерик, сангвінік, флегматик. Рухливий і мінливий тип. Таким постає ліричний герой на випраденій канві. На тлі часу викарбовано, як на скрижалях, дарчі слова: «Я людям віддаю співуче серце, творю добро і кличу у політ». І ось із окремих збірок в їх тематично-проблемній єдності синергійного звучання виткано шостий том. Він з соціальною гостротою таврує все, що стримує рух України до нових горизонтів буття, все ж виповнений життєстверджуючою вірою в безсмерту долю України. Інвективний характер зображення, сарказм, іронія, сатиричний струмінь утверджують вимріяні ідеали, поєднується драматичне і трагічне, вияскравлюється пафосне прагнення згармонізувати світ, розчинитися в ноосфері, в усіх іпостасях буття. Обезсмертнення себе в слові, поривання всією творчістю досягти прообразу вічності Замцерли, залишитись вірним сином України, готовим йти за неї в бій проти вчорашнього брата, який сьогодні став

ворогом, осягнути таїнний смисл життя і увічнити себе в ньому — провідний пафос поета:

Мені світильник милості — вірші:
 мої вірші народжені в стражданні,
 їх не напишеш без вогню в душі,
 без полум'я юнацького світання.
 Байдужа думка болем не спахне,
 добром холодне серце не відлунить.
 Тобі не допоможе й кабарне,
 ні сходження на білосніжні ґруні.
 Мій щирий вірш - із милосердя дум,
 вогню душі, сердечного страдання.
 Заходить вільно він у вйоску й чум,
 у саклю й хату, як дзвінке світання.
 Приходить із глибоким співчуттям,
 з бажанням подолати безнадію,
 і осяваються ізба й вігвам,
 замцерла віщо їхнє житло гріє (32, с. 290).

Простеліть виткане поетом широкоформатне полотно, зіткане з філософських сентенцій, розмаїтих, детермінованих часом і простором відрізків, як скибки круглобокого кавуна, що нагадує форму земної кулі, увібгайте спрагу творення в одну даність виваженого мудрістю слова, розгорніть всі сторінки шеститомника в один листаж: перед вами в барвистому узорі, грі всіх кольорів веселки дискретно заіскрить, оживе, затріпоче крильми лебединої зграї різнобарвна афористично-озвучена кожна мікродеталь об'ємної картини. їй лише дев'яносто вісім літ — мить в космічному вимірі. Споглядайте, набирайтеся снаги творчості...

Для виплавленого в горнилі серця слова немає ні меж ні часу. Увібравши тіло і душу поета, — воно вічне. Таким вінценосним мотивом озивається поезія «Чую слова величавий дзвін»:

Наснажуюсь від спогаду про мужніх бджіл,
які летять за взятком знову й знову...
Беру папір, в надії всаджуюсь за стіл,
пишу поези, — розквітає слово.
Кудись дівається всепереможний сплін,
мене, либонь, хрестом Господнім осінили.
Почувши благовість, в небес дивлюсь ясінь,
та й розпросторюю натхнення крила.
У благоді, буває, і слізьми заллюсь,
сотаючи думки, і почуття, і тропи.
Зникає сірих сумнівів гнусавий гнус,
і творення благословенний дощик кропить.
І вже я чую Слова величавий дзвін,
мов дзвонить дзвін над сонячним собором:
То променем в серця людей впливає він,
засвічує краси немовкні зорі (30, с. 325)

У розумінні терміна «поетика» виходимо з традиційних термінологічних визначень Арістотелем, Потебнею і іншими теоретиками літератури та тих обґрунтувань, які дають словники термінів.

У зв'язку з цим спочатку окреслюються вихідні тези про поетику шеститомника. Постановку проблеми можна назвати як заголовок: поетика як функціональна система. Це не просто назва, а цілісна, вироблена всім змістом життя мета програма. Микола Миколаєнко апробував і втілював в різних аспектах свою парадигму, яка просторово розгорнулася в часі і просторі і відгранилася у

чотирьох збірниках критичних праць «У сядві Замцерли» і шеститомнику поезій «Віща Зоря».

Це результат його творчого горіння, попіл душі, як Фенікс, щораз відроджуваної для творення майбутнього. Шеститомник спрямований до серця читача. З духовного космосу поет видобуває такі слова, заряджає такою енергією, наснажує такою любов'ю, що вони окрилюють юну душу. Без слова поета світ би був біднішим:

Я народився не в своєму Часі,
співать не ті судилося пісні?
О, не хотів творити на припасі
і жити на похилій площині.
Поезія — то незалежна фея,
у неї Муза — воля без межі.

З якимсь острахом звертається Поет до нас, щоб ми і в снах не сполохали дивну казку степового роздолля:

В пору, коли бачиш сни чарівні,
не сполохай казку степову (29, с. 231).

Майстер Красного Слова всією потугою таланту в душі народних уявлень про красу природи, оспівану в піснях, барвами найніжніших почуттів зобразив довкілля — як колиску життя. Перегукуючись з творчістю Шевченка, Лесі Українки, Тичини, Б.-І. Антонича, Ліни Костенко, В. Стуса, — Микола Миколаєнко створив свій парадигмальний ландшафт. «Флора», «фауна» — якісь неживі слова. У витворенім ландшафті все дихає, живе своїм, заданим природнім циклом, життям. Кожна комаха, тварина, рослина — одухотворена ним, його екологічною любов'ю. Від травинки і краплинки під зорею вічності Замцерлою, все живе тягнеться до людини. І яким же назвать того, хто сьогодні знищує

російською зброєю і руками російських зомбі Людину, до якої притягується Світ. У ландшафтному світі Поета кожен звук, колір, порух народжуваної бруньки і шелест спадаючого листя чи краплини роси, спадаючої в траву, підпорядкований вічному колообігу. Це і є міфом, парадигмою і символом буття:

Вже небеса — у кольорі опалу...
 На дощ заходить? А чи — налякать?
 Чекаю, щоб громи дещем заграли:
 пашниці ж у полях не пропадуть.
 Надіялись на крапельні поливи,
 та де вони в злиденній стороні?
 Як гірко: ми у щасті — нещасливі,
 мов живемо у гіркому полині.
 Нехай бажання володіють нами:
 посіять і зібрать рясні жнива,
 і доля нам червоними нитками
 шляхи в житті на щастя вишива.
 Хай барви на рушник сяйні лягають
 і стелять довгі роки на життя,
 в роду нас рідні хай не забувають,
 коли настане скорбне небуття.
 Нехай не буде чорних ниток суму,
 ба, Сонце осіяло синю вись!..
 Проймають нам серця дитинства струми,
 але до них уже не дотягтись (32, с. 56).

Наскрізний ліризм Миколи Миколаєнка споріднений з ліризмом Сосюри. Разом з тим ліричний поліфонізм поета Придніпров'я індивідуально неповторний. Слово його дзвенить своїм сріблом, уквітчане метафорами, метоніміями, всім розмаїттям художніх засобів. Майстерно застосовуючи їх,

змалював портрет коханої, стражденне почуття сягнуло світових взірців. У тональності рядків «Саду кохання» відчутні сонети Шекспіра, японські танки, перегукується «Сад кохання» із «Зів'ялим листям» Франка, утверджуючи безсмертя любові...

Від тому до тому протягується сюжетна нитка, як вісь, з'єднує тематично й ідейно, і в тій хронологічній послідовності, з усім тим, що пережив поет і закарбував у своїм слові. Буттєвісні координати, часово-просторі виміри визначають послідовність з'єднань поезій в одну цілісну естетичну даність. Всі шість томів — єдиний моноліт. Всі окремо взяті поезії — частинки його. Час і простір визначають збування поезій в заданих параметрах буття. Невипадково кожна має свою дату, свій хронотоп.

Однакий ти, космічний Часе, до усіх,
і кожному відміряно його судьбою:
приходить час до тебе знагла на поріг,
і вже веде кудись дорогою крутою...
І байдуже, куди: у святість, а чи в гріх.
Тож обирай шляхи, дивися уперед —
ти сам один собі Господь — суддя Всевишній:
бодай ти цар царів, а чи нікчемний смерд, —
сьогодні ти живеш, а завтра вже колишній,
подбай про справ своїх шляхетний ожеред (27, с. 124-

125).

Створюється враження повторення розмаїття тем, проблем. Але як час з минулого через теперішнє тече в майбутнє, так і ці теми й проблеми неповторні, характерні тільки для того і визначуваного ним часу.

РОЗДІЛ III

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В 6-ТОМНИКУ «ВІЩА ЗОРЯ» МИКОЛИ МИКОЛАЄНКА

Микола Миколаєнко вагомого значення надавав кожній структурній одиниці -звуку, слову, деталі, символу. Важливою частиною читацького сприйняття його 6-томника «Віща зоря» є зорові елементи. Розсосереджені в усіх томах фотографії, як скульптури часу і простору, є часово-просторовими сегментами буття, є неповторним увічненням, доповненням до зорового сприйняття. У такому розумінні тематика і проблематика за принципом тематичної варіації, ніби повторюючись, утримує попередню інформацію і розвиває на новому емоційному, часово-просторовому й естетичному рівні. Теми і проблеми в поетичній інтерпретації митця сприймаються як надзвичайно барвиста, різногранна, масштабна соціопсихологічна картина буття з усім драматизмом соціальних струсів, які пережили і переживаємо в цю доленосну мить і які сам автор окреслив космогонічним образом-символом Віщої Зорі.

3.1. Символіка назви зібрання поезій «Віща Зоря»

Картина буття — доля поета. Вона різновекторна, барвиста, динамічна, детермінована історичним часом — від зенітника до сучасного творця вікопомних образів і їх осмислень. Високочола постать патріарха літературного Придніпров'я постає зримо з гарячим патріотизмом, інвективним запереченням фарисейських заяв політиків і всього, що відбувається сьогодні в Україні, яка перебуває в стані війни, соціальної напруженості. Все це вимагає і розшифровки назв томів та всіх поезій, вміщених в них. Кожен том має спільну назву — «Віща Зоря». Яке походження такої символіки?

Сприйняття художнього твору розпочинається з назви як певного маркера змісту, основної ідейної концепції автора, це візитівка, яка повинна проголосити та презентувати свою сутність, викликати зацікавлення чи епатувати відповідно

до мети, яку ставить перед собою автор. Відповідно до цього слід звертати увагу одразу на назву, яка стає «лицем» художнього твору. Рецепція назви «Віща Зоря» читачем одразу налагоджує внутрішній взаємозв'язок. Інтерпретація розпочинається з поетики назви. Ця назва є образом-символом, феноменом. Образ — першооснова поезії і є основним поняттям поетики. Так що ж означає назва «Віща Зоря»? Незалежність України? Солярний символ Зорі серед галактик? А чому вона Віща, що віщує кожен том, над яким вона підноситься все вище і вище, сягаючи в космічну безодню? Яка семіотика друкованого тексту, який смисл в обраному шрифті?

Враховуючи вищезазначене, можна звернути увагу на мистецьку арт - обкладинку збірника – на темно-синьому фоні зображена яскрава зірка, яка від тому до тому підіймається все вище і вище, сягаючи свого апогею.

Поезії Миколи Миколаєнка структуровані в тій чи іншій мірі сяйвом Замцерли — провідною ідеєю поета, — символічно й полі асоціативно віддзеркалює провіщуючий мотив цієї розгорнутої в часі і просторі метафори, щораз поглиблює семантику. Цей космогонічний, універсальний, доленосний рухотворчий солярний символ — ядро поетики. Під його впливом урізноманітнюються засоби образотворення, викристалізуються і утверджуються державотворчі, соціальнопсихологічні ідеї, наповнюються громадянським пафосом. Рух Замцерли символізує спрямування поетичного слова в космічне безмежжя.

Віща зоря – Замцерла – це наскрізний образ кожного тому. Замцерла відображена на кожній обкладинці твору як об'єднуюче начало. Та запрошення до інтерпретації.

Інтерес до творчої самобутності патріарха нашого краю, прочитання його поетичного набутку зростає. Дуже хотілося Миколі Миколаєнку, щоб його досліджувала молодь, осягала красу безсмертного слова на рівні сучасного осмислення.

Відомий дослідник української міфології Валерій Войтович подає таке тлумачення образу Зорі: « Зоря -найпрекрасніша богиня багатьох народів

Східного Середземномор'я. Зоря - вістунка наповненого величезним містичним змістом моменту народження тріади астральних богів: Місяця, Сонця і Зорі. Сповідуючи про народження богів, Зоря сповіщає і про початок творення Всесвіту (4, с. 203).

Тобто, М. Миколаєнко обравши прадавню назву для праці свого життя, розумів Віщу Зорю як давній міфологічний символ.

Таким чином ми з'ясували одне зі значень образу Зорі у творчості майстра. Відтак, варто зазначити, що в текстах поезій 6-томника «Віща зоря» зустрічається синонімічна назва Віщої Зорі – Замцерла. Наприклад, у поезії-альбі «Чекаю з юних літ»:

Чекав тебе у променях Замцерли,
Спадали зорі, мов дощу краплини...
А може, то були кохання перли,
Любові полум'яної жарини? (30, с. 272)

Як ми знаємо: пісня -альба – це пісня на світанку, тобто, Замцерла – богиня ранкої зорі, сестра Сонця, якій підвладний початок дня, який він буде, таким вдалим буде і день Півною мірою, можна виокремити і ще одне значення – Віща Зоря – провіщає життя для України, початок шляху ознаменувався, як прекрасними подіями. Так і негативними..

Солярна символіка ознаменувала концептуально висхідну лінію розвитку сюжету всіх томів від землі до космічного огрому, параметрами якого вимірюється ціннісна шкала морально-естетичного світу сучасника. Автор надає собі право бути причетним до такого виміру. З галактичних висот осмислюється таїнність земного буття та потрактування в багатьох поезіях людини як суб'єкта космосу, а то й учасника світобудови, світотворення. В цьому й полягає філософічність лірики:

Але я славлю щонайперш — Людину:

для неї — квіти! Все на голубій Землі,
 поезія, і музика, і крини,
 вінок лавровий на яснім її чолі.
 Вона — вінець всього, що є на світі,
 тож пальма першості належить їй одній...
 Людино, у своїм багатолітті
 цей божий привілей ти виправдає зумій (30, с. 62—63).

Шеститомник «Віща Зоря» Миколи Миколаєнка — написаний на скрижалях життя — звіт перед майбутнім. Якщо всі твори в одному фокусі вмістити, — побачимо рельєфно, зримо ландшафти його душі. Розпростореній і розсосередженій в його творах, спроектованих на позачася, освітлене сяйвом Замцерли. Цей космос образомислення — духотворчий образ Віщої Зорі, Замцерли постає в поезиці як безсмертний образ України. Автор вкладає в цей позапросторовий і позачасовий, гравітаційний символ всю потугу свого темпераменту, пафос серця і горіння душі: Віру, Надію, Любов, освітлює, окреслює перспективу поступу, всією образною системою, всім змістом шеститомника зве, закликає бути вірним традиціям предків, берегти природу — колиску життя, рідну землю.

Слово поета ввібрало простір і час України, вона вросла у його творчість.. Така картина життя і творчості — словесна вісь, осердя, тезаурус словесного моделювання образу України, тієї дійсності, яку осягав поет конкретно.. На основі майже сторічного досвіду витворюється образ майбутнього світу. В цій моделі торжествує ідеал краси творення з життєствердним акордом — перемагає все на світі добро, його всепланетарній силі підвладні всі категорії буття.

Така концентрація визначає сутність смислоформ, тобто семантику, витворених поетичних образів, надає їм історичної конкретики та доцільності буття. У семантичному ореолі кожне слово у цій картині, змодельоване автором, не потребує сприйняття її за реальність, вірогідність всеозначуваного

ситуативного моменту життя, але в своєму логічному, синтезованому, ідеальному завершенні і звершенні, воно виражає дійсність в синтетичній формі

Націєтворчим духом виповнені всі поезії шеститомника на макро- та макрорівні їх втілення. Скільки б літ не було Миколі Миколаєнкові (хоч і тисячу!), він би з таким юним пориванням творив. У натхненній творчості, у вірності Слову, Музі, Замцерлі, Україні — його щастя, любов, радість і краса. Задивлено зорить Поет в огром космосу і поселяє в ньому Людину-творця:

Чому так зваблюють мій погляд небеса,
вчаровують зірки, і Місяць, і планети?
Шукаю чудеса? Чи милує краса?
Чи то романтика ліричного поета? (31, с. 92).

Така одухотворена, оприроднена, самостворююча, синергетична Людина в розмаїтті тем та проблем, поетично осмислених автором в різних аспектах, є символом майбутньої України. Микола Миколаєнко вмістив у цей образ всю потугу свого темпераменту, свою Віру, Надію, Любов, він освітлює цими безсмертними образами, всім змістом шеститомника кожного з нас. Це під силу натхненному майстрові сучасності, який органічно вписується в контекст літературного процесу не тільки України. Ще будуть дослідники, які підтвердять виражену думку, з'являться монографії і цікаві, змістовні книги про образ Віщої Зорі Незалежної України. Вважаю, що Поет в цей наш такий трагіфарсовий вік — щасливий, постає зримо в ореолі Замцерли, радості, любові і краси. Таким підносить себе поет над плинністю буття: співучасник світотворення:

Творю уявлений Всесвіт, мов реальний — Бог!
Відтак хто скаже нам: «Людина — порошина»?
Вона — творець, безсмертний Саваоф,
нехай же і святиться у віках: Людина! (31, с. 93).

Тож можемо розуміти Віщу Зорю як багатозначний символ, що уособлює в собі безліч авторських ідейно-сміслових та естетичних принципів, а виявляється у відданості Творчості, яка як велетенська Любов осяває космос Поета. Недаремно у поезії «Зоря» він проголошує одночасно земні та космічні істини:

У неймовірній вишині
 Зоря долає час і простір...
 Мільйони літ співа пісні.
 До мене поспішає в гості (32, с. 234).

3.2. Функції зображально-виражальних засобів у творенні образу України

Тропотворчий дискурс у виражальній парадигмі митця напрочуд всеосяжний, сприймається в єдиній системі, має чітко означені індивідуальні риси. Ця парадигма вписана в контекст новітніх інтерпретацій. Поет шеститомника ніби дає в руки дослідника ключ від своєї лабораторії: ось моя парадигма, мій дискурс, прочитання моєї тропотворчої системи, образного ладу моїх поезій.

Шеститомна глибінь і космізм та філософічність відтак вимагають на такому ж рівні, пульсуючи думкою, як пульсари, то вверх, створеного змістом естетичного ефекту, або вниз — мікродеталей тексту, дослідження тропіки, тропотворчої системи на її макрорівні, що, може, одне із найважчих завдань. Бо ніхто так не зможе глибоко зрозуміти спосіб, метод, прийом образотворення, підбір тропів, виструнчених волею автора в один смисловий ряд і те, як вони злітаються з космосу свідомості, зв'язуються, вписуються в контекст слова і воно таким чином увічнюється. Таке завдання кожного дослідника: знайти ті важелі, форми, методи, прийоми, якими володіє майстер слова, витворюючи і втілюючи ту чи іншу смислеформу:

Із серцем згоден я: мені зорить поезія
 на неповторних просторах дзвінких планети.
 Хоч зараз мучуся, ходжу по гострім лезі я,
 та почуваюся її хвацьким поетом.
 Не полишу я українську акваторію,
 допоки Сам Господь не забере до себе.
 Але то інша уже, неземна історія,
 я допишу її зірками в Синім Небі (30, с. 268).

Постає проблема: не просто назвати всі засоби і прийоми образотворення, а з'ясувати функції змістотворчих чинників, в розмаїтті смислотворчого арсеналу. З цієї проблеми випливає інша: як описати, виокремити «аманат» новітньої доби. Володар Слова створив свій вікопомний Час горіння і натхнення, пошуку і осягнення світобудови слова. Сам процес образотворення десь за зовнішніми лаштунками, які не приховує автор, щораз втілюючи їх в поезіях в тому діапазоні, в якому задумана ідея, тема твору.

Хто зможе простежити процес смислотворення, насиченість поезій психологічними переживаннями? Психологізм не в зовнішній афектації, а в глибині внутрішньої напруги думки, метафоричності її. В його інтерпретації метафора постає як універсалія буття, універсалія поетичного образу. Універсали — ніби цеглини світобудови. У Миколи Миколаєнка весь час зустрічаються різні часові перехідні категорії буття — вічні і незмінні: сутінки, смерки, світанки, заграви, ранки, дні, вечори, ночі — все це універсали. Одна із збірок має назву «Полиновий сумерк». Полин, євшан-зілля — символ пам'яті, архетип землі.

Метафора, як ядро поетики, є виміром естетики універсалій буття. Тому в цій творчості вона виявляється як структуротворча одиниця тексту, здатна взаємодіяти з усіма зображально-виражальними засобами. Зрозуміти, пізнати,

прочитати метафору в контексті тексту — це збагнуть стилетворчу манеру митця слова.

Є чимало наукових розробок метафори. Кажуть, що її залишив сам Бог, коли творив Єву з ребра Адама, забув інструмент. Для нас таким інструментом, універсальним, творчим, є метафора. Метафора є домінантою образо творення, народжує поетичний образ, притягуючи в поле своєї дії всі інші засоби. Ясно, метафора синтетична форма, але вона не може збуватися без естетичних категорій. В трагічному, яке символізує непримиренне зіткнення ідеалу з дійсністю, вона перш за все передає психологію протагоніста, який втілює ідеал ціною свого життя. В гармонійному — відтіняє елегійний стан митця і ліричного героя. В усіх естетичних категоріях — трагічному, драматичному, трагікомічному, комічному гармонійному — вона рухається, своєю рухливістю та змінністю передає еволюцію свідомості митця. Простежити функціональну роль метафори у першому і всіх томах — це значить уяснити еволюційний поступ митця слова, його манеру, стиль, метод:

Людина кожна — Всесвіт невідомий,
і таємниць у нім вселенських — не злічить!
У тому неосяжному огромі
моя поезія вчаровано зорить.
Зорить безсмертно по усіх усядах,
як музика пісень, що їх створив народ:
у кожному вірші — разом свято й будень,
і кожне слово — зоряний пілот (30, с. 276).

Помітно в кожній із поезій, яка б тема її не була, — на першому плані — автор, як ідеальний ліричний образ, він утверджує ідеал. Автор як суб'єкт лірики презентує ідеал нової доби, наповнює його болями і радостями, всім невичерпним змістом почуттів, збурень, душевних потрясінь, емоціональних сплесків, тих екстазів, на які здатне серце поета. В самому ідеалі втілюється і

пафос, і морально-естетичний імператив Канта. Як максималіст, автор є носієм високих гуманістичних поривань, освячує жертвність своєї праці, покладеної на вівтар для утвердження радості, краси і добра і несприйняття гострих суперечностей політичного й економічного стану суспільства. На видноколі знецінення соціо-гуманітарних ідей вивищується постать поета, смілива думка, прагнуча змін і перетворень:

Поезія без надобності їм:
землею та заводами набиті пельки.
Поезію вони хапають за петельки,
аж в небі навіть виникає грім.
Та ні, то мізки їхні торохтять —
пустопорожні й злі у черепах плюскатих,
і кожен — славнозвісний меценат,
якщо із меценатства взяток може взяти.
Поезія в Державі — сирота,
без надобності вона й злодіям вельможним.
Поезія — безсмертна краса,
та нащо вона душам і серцям порожнім?! (31, с. 170).

З висоти майже сторічного поета, старійшини літератури проголошуються націєтворчі ідеї. Треба поетові бути у парламенті і сказати своє, виповнене болем, гостре дошкульне патріотичне Слово, щоб воно прозвучало на всю Україну, стало дороговказом для всіх політиків:

О, схаменіться, примітивні самоїди:
готуєте прогрес — Чорнобилем гримить...
Тож біймося не гуманодів, болідів,
а самоїдства неминучу чорну мить.
Якщо ж вони схаменуться — тихо, мовчки

на них самі накинемо гамівні сорочки.
 Пропасниця нехай їх у біду шпурля,
 зате незмеркно житиме завжди Земля! (30, с. 312).

В самоорганізаційній силі поетичного слова проявляється соціо-психологічний синерген автора, як концептуальне ядро поетики. Це — весь життєвий досвід, всі думки, імпульси, мотиви втілені й написані на скрижалях долі. Це і є сутністю справжнього поета. В борінні і болінні згоряє поет і знов з космосу бере невичерпну енергію творення. Такий стан поетичного горіння і вміння щедро віддавати виплавлене в горнилі серця слово — дарує поету довголіття. Така поезія дає енергію, наповнює кожен день великим змістом життя, поезія не для себе — для інших. Уміння віддавати виплекане слово, класти його на вітар буття — під силу великим майстрам. Так розпросторюється його соціологічний синерген, демонструє, що поет володіє словом як зброєю. Поза словом немає для Миколи Миколаєнка іншого життя. Витворена нам картина світобудови у слові виражає сприйняття всього баченого, чутого, пережитого, відчутого — все вмістило Слово:

У полум'ї думок гартую слово —
 всією серця пристрастю: живи!
 Дзвени, як соловейка у діброві,
 будь мудре як державність булави.
 Душі моєї радість і тривога,
 і гнів та біль за біди у людей,
 вселенська від облуди засторога,
 проти неправди сонячний борей.
 Маленьке слово, та мечем рубає
 підступність, підлість, зрадництво, ганьбу.
 А вірність, дружбу, честь благословляє,
 на заздрість накидаючи табу.

Зі словом нерозлучні ми довіку,
 воно — мого натхнення пектораль.
 І чисті води — як священні ріки:
 Життя і Смерть, Відрада і Печаль (31, с. 170).

І якби поет не підносив ідеальний світ на верховини інобуття, який би смисл було читати, запам'ятовувати, хвилюватися і досліджувати неповторний його поетичний материк, в якому семантика слова метафора, метонімія, гіпербола, епітет, всі засоби, здатні творити все те розмаїття життя, яке оприлюднює автор шеститомника:

Я криниці очей напіваю зіницями вщерть,
 в них пливуть небеса, вишумовують срібно тополі.
 Під ногами земна, у космічному виріві, твердь,
 горизонти ліричні — у блакитному ореолі.
 То пощо в ситуації цій мені думка про смерть?

Митець відчуваючи своє закорінення в рідну землю, внутрішнім зором ліричного Я охоплює рідні краєвиди, те, що було милим і близьким усе життя:

Берести, клени, ялини, сосни, дуби, ясени,
 маки й троянди, гортензії, мальви, крини. лілеї. —
 всі шепчуть: «Пригорни! Пригорни! Пригорни!»
 Як полишити можу єдину у Всесвіті Гею?
 Із тобою розлука — мука... Ти мене не жени...
 Я з тобою, з тобою, кохана плането моя,
 з тебе вийшов колись і в тобі залишуся на сконі,
 тут світанок стрічав, легендарного чув солов'я,
 пив чарівну красу, сонця золото брав у долоні...
 Хай краса твоя вічно у Всесвіті гордо буя! (31, с. 235).

Одухотворююча сутність майже сторічного Поета — унікальне, феноменальне явище — суцвіття мудрості і краси, дивує, наснажує, окрилює і підносить до іншого бачення світу в собі і себе у світі. Така семантика смислів, образів. Вона наповнює слова не тільки конкретним, а й підтекстовим, символічним значенням, філософською глибиною, причому цей підтекст є шифром і генетичним кодом особистості Миколи Миколаєнка. На спонтанному, інтуїтивному чи на підсвідомому рівні поет володіє цим структуротворчим кодом при творенні образної системи — ось у чому суть семантики. Під знаком семантики відбуваються жанрові видозміни, тематичні варіації, урізноманітнені мислеформи, неспинні пошуки доцільних форм тропотворення: строфіка, ритміка, підбір алітерацій і всього іншого, що визначає форму змісту — визначальна риса майстра слова, яку може зафіксувати статистичний параметр стилю. Систематизацію всіх особливостей, їх конкретику може підрахувати і визначити комп'ютер. Якби закласти всю інформацію шеститомника в його операційні байти — одержали б вихідні дані про кількість метафор, гіпербол, метонімії, епітетів тощо у структурах текстів. Кількісний аналіз водночас є якісним показником титанічної праці над словом, показує як треба працювати з думкою, щоб виразити її в слові.

Кількісний статистичний і якісний параметр думки має метафоричний смисл, але знаменує перший крок входження в творчу лабораторію Поета:

Весна у дзвони дзвонить усесвітньо:
 всім людям на Землі, і — одному мені.
 Яка весна красива і тендітна,
 і мужня та сувора, як мої пісні.
 Мені це нагорода? А чи — кара?
 Яка різниця: у поезії живу!..
 Саме це по собі — великі чари,
 я ж і в поезії — на творчому плаву.

Ну, що ж, весно, давай служити спільно:
 Твори дива, а я прославлю щиро їх.
 І буде людям радісно та вільно
 збагнуть, що тут для роздумів, а що — для втіх (31, с. 206).

Лабораторія образотворення. Макро- і мікропоетика, осмислення форм тропотворчої системи — одне із необхідних завдань осмислення ціннісної шкали творчої особистості: як знайти ключ і проникнути в мікромодель, зрозуміти, як народжується модель, як вона оживає, виповнюється життям, стає поезією, звідки ця енергія, черпається снага? Мабуть все це в особистості автора, як суб'єкта лірики в образі ліричного Я. Авторське Я — всевидюче, всевідчуваюче, розпросторене в усіх текстах. Як філософська категорія, воно присутнє у кожному образі. Визначає тип, характер, форми присутності, причетності автора до зображеного. В усьому автор. Це і є соціологічним аспектом особистості, філософічністю слова. Тільки при такій органічній єдності, злитості існує поетичний образ, поезія, яка дає сенс життя, визначає ритм, ритміку, систем} віршування. Такими знаряддями майстерно володіє, філігранно відгранює, перемагає простір і час. Вони існують тільки в цій системі координат. Саме у ній виражається хронотопічна його концепція:

Та все ж були досягнення науки:
 живе все має генетичний код,
 все має парні хромосом сполуки —
 людина, і тварина, і осот...
 Та головне: було в началі Слово —
 програми усесвітньої пролог,
 і Слово — алгоритм — було в основі,
 і, наче код, було те Слово — Бог (30, с. 305).

Створений образ слова рухається у своїй амплітуді, збагачується новими значеннями, живе в освоєнім часі і просторі, в усіх станах природи з усіма її архетипами, символами, міфологемами, як вимірами буття. Вони безмежно мінливі — від кримських пейзажів, мариністичних картин — до криворізьких степів, індустріального Придніпров'я з екологічними проблемами і сьогодишнього, обагреного кров'ю захисників рідної землі в Луганській і Донецькій області. Кінетика, голографічний об'єм образів в авторській свідомості від першого до шостого тому визначаються корективами часу. Прожитий час є доленосним вектором, визначається впливами політичних, економічних та соціальних змін Української держави, від яких залежить зміна в свідомості автора. Реакція на суспільні процеси відбивається в поезиці назв збірок і творів, в тематичнім і проблемнім зосередженні на нагальних, актуальних, болючих питаннях. Всіма буттєвісними факторами визначається автобіографічний синерген, як доля митця, відтворена в поезіях в контексті доби:

Романтик!.. Вкотре мене ошукали.
 Обпатрали. І обікрали. Убили.
 До смерті, як татя, ще й освистали,
 мають крикливе затхлобrehливе било.
 Так, я — романтик.
 А біди пильную.
 Романтик, але викорчовую лихо...
 Не входжу з Долею в сумнівну гру я,
 відтак не поступаюся бrehні й на крихту (31, с. 145).

Доля митця слова в контексті доби сприймається як творча реалізація метапрограми. При всіх перипетіях, усіх колізіях, творчих задумах, втілених і неvtілених, творча реалізація відбулася, поет відбувся, виразив себе, шеститомник як завершальний акорд його долі:

І кожен вірш — світобудова,
 пекучих роздумів глибінь,
 завітчаний у рідну мову
 з усіх боків, з усіх сторін.
 Ба, мова їй — надійний панцир
 у неминучому бою,
 в них влив життя жадобу майстер,
 зненависть і любов свою (30, с. 239).

Загальнолюдський резонанс поетичного доробку Миколи Миколаєнка тільки набирає обертів, прискорюється процес осмислення, осягнення читачем його слова. Це — найбільша радість, смисл творчості поета. Більшої радості, як усвідомлення, що слово живе, діє, спонукає до дій, що воно хвилює, пробуджує високі почуття, вивчається в школах, вишах, стало предметом копіткого аналізу — немає. У цьому велика радість і щастя справжнього митця слова:

І відшукати творчості підкову:
 поезія — навік мій рідний дім.
 Життя моє — то українське слово,
 його глибінь, його цілющий грім.
 Минуть літа... Чи хтось мене згадає?
 Надію маю: в рідній стороні
 чутлива дівчина, завдячена мені,
 над віршами моїми заригає (29, с. 29).

В афористичному звучанні поезії виділяються алітеративні фонемні звуки як настроєва оркестровка. Схематично їх можна зобразити так: ор, рі, ра, рі. Градація їх посилюється і завершується високою нотою, епітет «цілющий» уточнює семантичну ознаку текстового слова «грім», де воно, як звуковий образ, збуджує появу асоціацій, що в новому мінорному ключі озвуться в заключній

строфі в образі дівчини, яка над словом зариває. Подібний прийом використовується і в поезії «Краплина»:

Ударив прибор — і розбилася хвиля о камінь.
 Розсічена — впала, побігла стрімкими струмками.
 Лише на губах моїй бризка одна залишилась, —
 солонка, як море, та тільки самотня й безсила.
 Змахнув її с уст, а струмки підхопили — до хвилі!
 І знову краплина в морській, неподоланій силі,
 і знову гримить у розгойданім вічнім приборі,
 сміється і грає у гуркоті хвилі крутої.
 ... Дивлюсь на стихію, на море гримке і безкрає,
 і в силі народу я силу свою відчуваю (29, с. 36—37).

Схематично алітеративи цієї поезії можна зобразити в їх послідовності так: ор, ри, ру, ра, ри, ро, ур, ри, ра. Інваріанти їх повторюються в нових модифікаціях інших поезій і є увиразнюючою стильовою домінантою лірики Миколи Миколаєнка. У зв'язку з цим звернемося до поезії «Лірик» з епіграфом — присвятою Сосюрі — співцеві чар кохання і творцеві безсмертної поезії «Любіть Україну!»... Перша строфа розпочинається своєрідним звуковим образом синестезійного забарвлення «Зашуміли срібно осокори». Наступний рядок увиразнює змальовану картину, доповнюючи альтеративний звукоряд: «Дуб розлогий гордо загудів». «Зашуміли» першого рядка і останній «чарі вечорів» як обрамляючий фон. Виділимо альтеративні фонемні фонетики твору: рі, ор, ір, ор, ар, ор, ер, ір, ір, ар, ар, ар, рі, рі, ер, рі, ри, ро, ір, ор, рі, ор, ро, ір, ор, ер. Фонетично створюється відчуття Сосюриноного звучання. Алітеративи надають поезіям піднесеного романтичного тону. В романтизації почуття важливу мікродоповнюючу функцію виконують образотворчі мікрофонемні ло, ло, ли, ли, зи, ли, лі, зи, зо. Ця оркестровка не випадкова, в ній ліричний голос Сосюри з

його «журавлиними» ключами в небі. Коли читаєш текст, то не звертаєш увагу на його ритмомелодійні засоби. Текст увесь звучить срібною струною:

Зашуміли срібно осокори,
 дуб розлогий гордо загудів:
 — Я такий же лірик, як і вчора,
 в золотому чарі вечорів.
 Щемне серце лірика у мене
 і така поетова душа.
 Глибиною ніжності Верлена
 осягаєш музику вірша.
 Музика, і лірика, й Марія,
 і янтарні хмари плинуть знов...
 Ти лелієш вимріяну мрію,
 перелиту в сонячну любов.
 Всюди й скрізь жаданий ти приходько,
 впізнають, де не проходиш ти.
 Називають просто: «наш Володька».
 Лірик неповторний золотий.
 І тепер, під настрій непокори,
 скажеш ти в розквітлому саду:
 ... Я такий же лірик, як і вчора,
 і таким в безсмертя увійду (29, с. 54—55).

Однією із увиразнюючих стильових домінант в ліриці Миколи Миколаєнка є внутрішнє перехресне римування, яке своїм звучанням створює єдину звукописну тональність. Ілюстративними в цьому аспекті є поезії «Парта» (29, с. 23—26), «Будеш лірить» (1:27—29), «Степова волошка» (1:30). В них опоетизовується рідний край. Поет бачить його в росах, загравах, осонценим і

омісячненим, освітленим Замцерлою, в грозах і апокаліпсичних струсах «вулканного виверження»:

Поезія — огнисті зблиски мислі
і спалахи щемливих почуттів,
громи та блискавки, озонно звислі,
якими їх поет узреть хотів (30, с. 36).

Треба відзначити й те, що біблійні, античні, міфологічні мотиви, ремінісценції, культурологічні алюзії органічно вписуються в тексти, є складовою поетичного образу, займають чільне місце в історіософській концепції митця. Введення в поетичний лексикон багатьох прізвищ, імен знаних людей, а також видатних міфічних персон, філософів, художників, скульпторів, композиторів, поетів і письменників породжує відчуття перебування їх з нами. Так долається історичний час і ущільнюється простір, асоціації розгортаються в стереоскопічну даність сьогодення, виявляють соціогуманітарну ауру, трансформуючись, збагачують духовність читача. Вони становлять невіддільний компонент образотворчої структури, надають зображеному історичної конкретики, служать містком в майбутнє. Минуле в культурологічному аспекті стає засвоєним і пережитим сучасним. Весь цей арсенал зображально-виражальних засобів засвідчує величезний інтелектуальний потенціал митця слова, яким він володіє і майстерно вкраплює в свої поезії:

Живу я в Часі, мов Ісус розп'ятим...
В бою упали Зеров і Еллан,
розп'яті на хресті Гончар зі Стусом...
Погожий вітер у вітрила б'є,
надіймося: нам щире щастя свіне...
Я на вівтар кладу життя моє:
хай вічна буде Матір-Україна! (27, с. 142).

Як Б. -І. Антонич у «Великій гармонії» (1932—1933), Микола Миколаєнко створює поетично-філософську концепцію світу, природи, космосу. Таким смислотворчим засобом є солярна, часово-просторова, зорова, музична, кольорова, синестезійна, дотиково-відчуттєва метафора з усім рослинним, лісовим, квітковим і тваринним царством. Кожна з метафор у контекстуальнім вжитку увиразнює неповторну індивідуальність творця поезій. Все це в єдності визначає філософську наповненість образу, стимулює пошук нових доцільних форм в царині поезики аж до мікроклітинної. фонемної сутності слова.

Підкреслимо те, що в тексті такі звукові реєстри позначені алітеративною літерою «р», посиленою голосними. Візьмемо поезію «Степова волошка». Степова Волошка — це ж метафоричний образ Кривого Рогу:

Кривий Ріг мій, вітрами овіяний,
край безкрайній пшениці й руди.
Ти — мовби сніп з ваговитим колосом,
із налитим ядерним зерном.
Як до тебе, скажи, не пригорнешся
своїм трепетним ніжним крилом! (29, с. 30).

Особливості лірики Миколи Миколаєнка полягають в тому, що в поезіях на передньому плані він сам і від свого імені говорить і про те, якими засобами твориться текст. Через те в багатьох його поезіях фігурує образ Слова, називаються провідні тропотворчі засоби — метафора, метонімія, гіпербола, літота, епітет... Майже всі тропотворчі засоби — від епітета, вираженого прикметником, до означень в синтаксичних структурах. Він — поет граматики і синтаксису. Часом звертається до фігури умовчання — двокрапки, трикрапки та інших засобів. Не ліричний герой, а він виражає філософську, соціополітичну, морально-етичну концепцію, яка в пристрасному утвердженні чи запереченні того, що відбувається сьогодні:

Покинути себе... Покинути гризоти,
 обов'язки перед людьми, турботи, хіті?
 Це ніби втратити подолані висоти,
 спаплюжити навік Джоконду й Нефертіті.
 Таким я народивсь, повік себе не зраджу.
 Пощо у піжмурки із Долею нам гратись?
 Покинути себе — немов зробить пропажу,
 не можу я зробить цього, собі на радість (32, с. 104).

Пафосна інвектива, постановка гострих соціальних, політичних проблем, сміливість думки, пристрасний патріотизм, вболівання за долю України, за кожну людину, ту, що їде за кордон, ту, яка втратила свого сина, батька, брата, рідних на війні, званій гібридною — все осмислене розумом, пережите ударами серця. Це і є його кордоцентрична поетична система з її менталітетними концептами:

Довкружний мстивий світ, кощаві руки,
 давкі обійми підлої омани...
 Живу постійно з відчуттям принуки,
 немов у серці — невігойні рани.
 Мерзенна пліснява гноїть країну,
 де порятунок? Злити кислотою!
 У прірву скинути отруйну піну
 з царевою гнилою головою (32, с. 208).

У таких часточках, поетичних великих і малих формах шеститомника ми відчуваємо менталітет майже сторічної людини, патріота, громадянина, невтомного працелюба, творця поетичних шедеврів, які впливають на кожного з нас, на свідомість, здатні формувати нові ідеали, з ними перемагати. Звідси і

міфотворча сутність творця. Він є пророком, міфотворцем. Міф — завжди жива і діюча особистість. Таку живу і діючу особистість проектує, екстраполює на нашу сучасність поет:

Як марево, пролинули майдани,
і знову на хребті у мене — кат:
той, що в офшорах, — на моєму лані,
при владі: хоч не євнух, а кастрат.
На лицемірстві їздять, як на возі,
брехня попереду, як пес, біжить...
Хіба нам, люди, з ними по дорозі:
за Гідність — ми, вони ж — гримучий тать.
То як і з ким Державу будувать? (32, с. 247).

Поет створив нову особистість, оживив модель, одягнув її у форму і тіло сучасника, наповнив її духом. Одухотворена ця модель і є постаттю сучасника. Вона живе, вона творить сьогодні життя відповідно до тих програм, ідеалів, які вклав, задав алгоритм своїм духотворчим словом Поет:

Тримайсь, народе!
Рідна Україна
свій має піднебесний світлий шлях.
У неї вічне родове коріння,
і Небеса Господні — вічний дах (32, с. 249).

М. Миколаєнко вкотре стверджує одвічні морально-етичні імперативи, за якими має жити український народ:

Воскресне Правда, хоч столи не їй,
Добро і Совість візьмуть перемогу.

Я кличу всіх у юдолі земній
 здолать важку цю, та святу дорогу.
 Як на планеті людству засія, —
 впливе у душу велич благодаті!
 До цього прагне і душа моя —
 моїх поезій замисли крилаті (32, с. 262).

Сутність і соціогуманітарний резонанс поетичного слова звучить з вуст сучасника, яким постає перед нами Микола Миколаєнко зі своєю філософією, міфологією націєтворення. Висока культура, ідейно-естетичні категорії в інтерпретації поета постають в одній цілісній гармонійній сутності Слова. У цій словесній формі діє все, живе, озивається голосом вітру, росинки і краплинки океанської хвилі з її пекучими валами і срібними розсипами бризок. Все має свій звук, голос, колір. Кольорова домінанта, якою б вона не була — означення чорного, білого, червоного, сірого, золотистого — це тільки його індивідуальна кольорова шкала, порушує традиційні сприйняття кольорової гами, має своє символічне та міфологічне призначення.

Колір, світло, звук, Замцерла, Віща Зоря — синтез світобудови, вони є універсаліями буття, провісниками духовних потенцій. Це духотворчі субстанції образотворення шеститомника. Їх естетичне підґрунтя у філософській інтерпретації спрямовані силою слова піднести дух нації. Націєтворча ідея, втілена в образній поетичній формі — смисл творчості поета. Всі змістоформи підпорядковані ідеї служити своїм словом Україні, скликати, об'єднувати кожним словом аж до космогонічних образів. Всі поетичні образи в палітрі шеститомника актуалізовані і акцентовані наскрізною ідеєю добротворення, двобою зі злом:

Піт холодний мене омиває,
 ворог зле з автомата січе.
 Чорна річка вже дамбу змиває,

і від неї ніхто не втече.
 Я побачив обличчя з оскалом,
 що в скаженого звіра бува...
 Як же він маскувався в печалі:
 «Українцям Москва співчува».
 Забирали в нас атомну зброю,
 обіцяючи захист од бід.
 А що бачимо нині з тобою?
 Нас розтерзує братній сусід.
 Захотілось — і кинувся круком,
 Білий Світ, наче зомбі, — осліп...
 То як вірить підступним по рукам,
 коли лле він на тебе окріп? (32, с. 163-164).

Поетичні образи в тропотворчій системі розгортаються в безмеж вертикалі, символізуються, міфологізуються, універсалізуються. Актуалізовані і акцентовані в заданих волею автора образах-символах космогонічного масштабу, вони одночасно є горизонтальними реаліями буття...

Слово, вічне як Бог, зазвучало
 і тебе понесло у політ.
 Це із космосу вість прилетіла,
 що ми, людоньки, — родом звідтіль.
 Все у Всесвіті замерехтіло
 на підтвердження : в цьому вся сіль!
 Та не клони ми вищих матерій:
 та матерії — суть ми самі.
 Нам у Всесвіт відчиняться двері,
 ми зітхнем, наче звук у сурмі.
 І побачимо світ не зокола —

з перспективи Самого Творця:
 наче вирвались з пекла на волю,
 доспівати пісень до кінця (32, с. 142).

Оберегом поета у витворенім ним світі, його алібі від запопадливих критиків є метафора — скальпель, який ранить і лікує. В оперуванні нею автор досягає віртуозної майстерності:

Філігранність рядка — діамантова Слова окраса,
 і милуєшся сам, що рядок — наче ружа в росі,
 наче думки дзвінкої велична міжзоряна траса,
 наче котик вербовий на щедрій весняній лозі.
 Я квітчаю рядок, як матуся пасхальну ікону,
 в ній снага моя, доля жадана і щастя глибинь...
 Лиш торкни — заспіває, як срібноголоса валторна,
 відгукнеться, як храму небесно-розложистий дзвін.
 Як нелегко знайти інтонацію мудрого Слова,
 його постріл вгадати, що влучити має у ціль!..
 Прочитає в задумі читач — і запахне діброва,
 і чарівно озветься у серці музична таріль.
 Задзвенить далина узнебесним сповитком мелодій,
 уляглися вони на щемливі магічні рядки:
 скільки в пісні рядків у красі, стільки й сонячних лодій... (30, с. 68).

Звідки беруться ці кольорові епітети, оригінальні метафори, метонімії? Неочікувані їх сплески, неочікуваністю створюють емоційний ефект відкриття світу. І як же вони щедро висіяні думкою і рукою Майстра слова, як зорі у небесній високості, в усіх поезіях шеститомника:

Людина — саяво Всесвіту, як Сонце,

природи мудре й світле торжество, —
 не в лику незрівнянній оболонці,
 а як земне безсмертне Божество (30, с. 77).

Дослідження поетики шеститомника Миколи Миколаєнка «Віща Зоря» здійснюється як системний підхід, за всіма параметрами він синергетичний, синергенний: в методологічному плані дієвий у виявленні детермінант, які організують всю поетикальну систему в організовану волею автора і рівнем його таланту динамічну специфічну, особливу структуру об'ємом в шість томів. Постає нагальне завдання виявити закономірність, функціонування структурної організації в даній системі на макро- та мікрорівні, створеної поетом.

Структурно-функціональний підхід передбачає кожен окремий вірш (взятий вибірково, відповідно до завдань дослідника) розглядати в певній хронології подій, які датує автор, утримуючи в пам'яті, що він є частиною цілого. Поскільки об'єктом дослідження є поетика, тобто весь зображально-виражальний арсенал митця слова, то суть аналізу зводиться до розгляду його в макро- і мікрорівневих аспектах — від фонемі, метафори, поетичного синтаксису, часо-простору, явищ синестезії, засобів римування.

Із наших спостережень випливає, що ландшафтний світ митця слова слід розуміти як одну із універсальних і в кожній поезії трактованих як варіативну його даність, конкретного моделювання дійсності в межах того чи іншого твору. І такими в його парадигмальній, концептуальній сутності є все те, що становить зміст поетичного слова. Найточніше їх визначення — універсали поетичного буття у слові. Все, що є в природі і в галактиках навколо нас, якщо вони підвладні спостереженню, від нейтрино до найменших частинок матерії, — універсалії буття, його субстанції. При всій об'єктивності і незалежності вони є індивідуально сприйнятими реальностями, є матеріалом, як слово, що їх ввїбрало. Для поета слово, звук для композитора, камінь для скульптора. їх семантика задана волею інтерпретатора, в кожного вони мають суб'єктивне потрактування. Така діалектика їх виражальності в слові. Саме метафори

репрезентують множинність і багатозначність у поетичнім тексті, є мірою таланту, здатністю рефлексувати, створювати унікальні моделі буття всім розмаїтим тропотворчим арсеналом, демонструючи безмежні можливості вираження думки, настрою, почуття на макро- та мікрорівні своєї усталеної копіткою працею із залученням естетики, культури, засвоєння традицій української та світової класики, ідейно-естетичної, самоорганізуючої синергетичної системи. Це і є парадигмальна вісь, інтеграційна самопороджуюча енергетика поезики Миколи Миколаєнка...

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження рецепції образу України у 6-томному зібранні поезій Миколи Миколаєнка «Віща Зоря» ми дійшли висновку, що автор спрямовано вибудовував діалог з читачем від тому до тому послуговуючись традиційними зображально-виражальними засобами та формуючи поліаспектний образ України.

Під час дослідження було використано типологічний, біографічний, описовий та філологічний методи.

Узявши до уваги праці дослідників: Костянтина Дуба, Й. Берка, Лілії Ленської, Ірини Цюп'як та ін. було визначено, що творчість М. Миколаєнка – феноменальне явище в літературному процесі Придніпров'я, яке потребує ретельного дослідження. Читацька рецепція творчості митця знайшла своє відображення у 4-томнику публікацій «У саяві Замцерли», але не розкрила повністю питання рецепції образу України в 6-томнику «Віща Зоря» Миколи Миколаєнка.

На підставі дослідження основоположних тверджень науковців світового рівня (І. Франко, О. Потебня, Й. В. Гете, В. Ізер, Р. Інгартен та ін) було визначено, що рецептивна поетика – важлива складова літературознавчого аналізу, застосовуючи який можна з'ясувати особливості рецепції образу України.

Поет вмотивовує дві іпостасі образу України: перша - Україна сприймається окремо як держава, і друга – Україна репрезентована як країна зі своїми характерними ознаками:

1) «Марні інвективи», «П'ядуни», «Еринії – богині помсти і прокляття», «Гадюччя», «Чужі сани», «Україна – Русь», «Україна моя калинова», «Надії мало на месю».

2) «Путь моя – в любові», «Альфа і омега», «Наші джерела», «Народе, велетнів роди!», «Передчуття світанкової зірниці».

У кожному томі 6-томного зібрання виокреслюється авторська рецепція образу, яка полягає у світовираженні і світосприйнятті ліричного Я,

філософських роздумах, активній громадянській позиції, сміливих емоційних спалахах, яскравій та розмаїтій зображально-виражальній системі художніх засобів. Від тому до тому простежується еволюція рецепції образу України : у 1 томі – зосередження на описових пейзажних замальовках, зображенні рідного дому, села, міста, сприймання України як одного цілого з Радянським Союзом, образ України пов'язано з рідним домом, у 2,3 томах – автор заглиблюється в процеси становлення молодого держави, у 4,5, бтомах – Україна уже сприймається як самодостатня держава зі своїми проблемами та потенціалом, збільшується гнівний сарказм поета («Квітка зла – у серці України», «Руки загребуші». «Капості земні – космічна бомба», «Манера україножера», «Брат Ірода й Пілата», «Криві душі», «Ніж у спину», «Прокляття», «Не має глузду Україна?»). Виявлено, що автор вважає основним рушієм України – український народ, якому судилась особлива місія («Українці – діти Господа», «Гартовані в огні», «Патріот», «Наше вічне родове коріння»).

Автор художньо моделює особливий світ на основі ландшафтних детермінантів, які є обрисами рідної України, це – степ, ріка Дніпро, рідне село, річка Оріль, річка Інгулець, місто Кривий Ріг («Вечір над Солоним Лиманом», «Манить юність голоп'ята», «Пейзаж», «Вар'єте», «На скельнім березі Орілі», «Величний степ» та ін.)

Було з'ясовано, що автор віщої зорі, міфологічного образу прадавніх слов'ян і водночас як світлоносного символу сучасної України, яка в тяжких потугах виборює Незалежність у світі.

В усіх книгах поета на тлі епохи вирізьблюється в розмаїтті інтонаційних, тембральних і філософських сентенцій, з їхньою гостропроблемною, болючою тематикою й мужнім протестуючо-набатним волянням проти всього того, що призводить до корупції, духовного зубожіння, пролиття крові на сучасній, маскованій під антитерористичну оборону війні. Відповіді на ці всі питання життя і смерті, національного самоутвердження й дальшої долі України, приреченої географічно бути поряд із загарбником, знаходимо в усіх його

книгах, у збірниках публікацій про творчість поета «У сьайві Замцерли», в монографічній розвідці

Було з'ясовано, що Микола Миколаєнко влучно послуговується розмаїтим арсеналом зображально-виражальних засобів. Найтонші порухи думки передають метафори, порівняння, епітети, літота, синекдоха. Автор використовує звукові повтори, алітерації, наповнює тексти особливою лексикою, яка привертає увагу читача.

І все ж, на мою думку, рівень сучасного критичного осмислення творчості Миколаєнка ще недостатній. Поліаспектного, копіткого монографічного дослідження ще ніхто не здійснив. А його біографічний синерген, тезаурус (поетичний словник) могли б висвітлити нові грані самобутньої творчості Миколи Миколаєнка.

Під час дослідження було з'ясовано, що символ Віщої Зорі має декілька значень: 1) провідна зоря, доля; 2) вищі сили; 3) Ідеальна утопічна Україна; 4) синтез авторської думки і ліричного Я.

Десь у глибині поетового серця, поміж його пророчих яскраво-сяйливих діамантових розсипів з передбаченням та застереженням проти всього, що відбувається сьогодні, — мимоволі викрещується думка: та скажіть мені повнозерні слова, зірвіть хоч один листочок із лаврів і дайте відчутти запах не слави, а щирого пошанування, запах м'яти й полину тих полів, лихоліть і болю сучасного, що озвучені мудрими рядками майстра!..

У роботі порушено й питання про онтологічний аспект у проблематиці поезії Миколи Миколаєнка, соціопсихологічний структуротворчий образ, трансформації міфів і творення власної міфологеми в самій назві його багатотомника. філософського осягнення універсалій буття з часовими модифікаціями, з тими концептами, які дали назви збіркам, визначили їхню сюжеттику, логічне втілення теми в ореолі обрамлень.

Отже, онтологічні універсалії в творчій інтерпретації поета, та й весь його доробок, варто сприймати, як світоглядну домінанту. Домінанту, яка в текстовій організації на рівні теми, метафори, тропіки, ритмомелодики, тобто на макро- і

мікрорівнях у соціокультурному плані є феноменом, неповторністю його зреалізованого Я. Це й зумовлює потребу детального аналізу його світовираження як синтетичного ядра поетики Майстра Слова і широкого використання його набутку в гуманітарній сфері.

Сьогодні визріває нагальна потреба ще за життя поета синтезувати розрізнені думки вчених, літературознавців, критиків, письменників, привести до спільного знаменника, в синергетичних параметрах представити людині масштабний, цілісний, знаменний образ поета в контексті сучасності.

У буттєвісних вимірах, у сьйві Замцерли цей літературний портрет талановитого, титано-працелюбного Майстра Слова, який усім життям і змістом своїх поезій вписав себе в коло тих зореносців слова й духу, що яскравіють з високих орбіт над часом, мав би величезне значення для виховного процесу в школах та вузах. А також і для наслідування традиції щодо неспинного простування українського слова до світових верховин. Маємо яскравий приклад того, як поет рівнем свого таланту підноситься до всеукраїнського пошанування вартісного слова. Такий розголос і резонанс має неодмінно настати. Дніпропетровщина в особі Миколи Миколаєнка здійснює такий мудрий дарунок.

Принагідно наголосимо, що мова поетів усе ще лишається найдійовішим засобом виражальності, виконуючи набагато ширшу й життєво важливішу функцію, ніж вдоволення літературних прагнень. Вона вводить культ у царину слова, вона — суддя суспільних відносин, вона — носій мудрості, справедливості й звичайності.

Отож хай читач кожної нової збірки напружить пам'ять, зосередиться на ній та й запрагне з об'єктивних критеріїв дати собі й автору ним очікувану відповідь. Це для Мудреця слова — радість життя (творчого горіння). Микола Миколаєнко поціновує читача, шанує його думку, перше враження. Це для нього — «радість яко мудрість». Поет сподівається, що мрійлива дівчина відірветься від Інтернету, схилиться над книгою, вдумається, окрилиться, красою слова; наполегливий у досягненні мети юнак захопиться метафоричним розсипом, співзвучним його серцю, прочитає крізь призму подій на війні в

Донбасі; як воїн, героїчний оборонець, захисник — і поранений, і волонтер, і доброволець, — сприяє обороні нам завішаної предками землі.

У різному почуттєвому стані — радості чи смутку, — візьме читач нову поетичну збірку Миколи Миколаєнка. Відчує авторські поривання, болі, надії й мрії, стверджені глибоким змістом дум високих, прагненням втілити їх у життя, змінити його для щастя й любові. Поет щасливий, що, можливо, і в тобі, читачу, забриніла струна його віршів. Ти стаєш красивішим, багатшаєш почуттями, щедрішаєш щодо людей.

Осмилення поетичного багатющого ужинку майже столітнього Поета Доби Незалежної України Патріарха Ріднокраю Миколи Антоновича Миколаєнка в драматичному контексті історичних подій, які відбулися і сьогодні освячуються кров'ю відважних синів України, які захищають її від російських агресивних зомбі — ординців, має глибокий патріотичний, соціогуманітарний, естетичний та морально-етичний смисл.

Шеститомник поезій «Віща Зоря» — феноменальне, неповторне явище, має в собі величезний націєтворчий, духовний потенціал. Це унікальне, розсосереджене в просторі і часі народне багатство океанної глибини. Це своєрідний Світ, одухотворений материк — ім'я якому — Поезія Краси Життя, яка любов'ю, вірою і надією перемагає зло і утверджує майбутнє України. Усі твори, написані Поетом, в їх єдності утворюють ліричний океан, і не можеш збагнути яка краплина краща бо це сутність його серця і душі, всього пережитого і перелитого в Слово й вирує в ньому, розпросторюється духовна енергія народу...

Можна по-різному з будь-яких філософських, морально-етичних, естетичних аспектів тлумачити духотворчу, сягаючи до Замцерли світобудову, зіткану з безмежно розмаїтих зображально-виражальних поетичних змістоформ, якими так віртуозно володіє Майстер — невтомний націєтворець, співець і борець за розквіт людського духу, піднесення людини над буттям для досягнення космічних духотворчих символів.

Поставимо запитання: чи досягає мистецької досконалості, правди Слова Микола Миколаєнко у шеститомнику зібранні своїх поезій «Віща Зоря»? Звичайно, є у книгах різні твори більш чи менш майстерно створені, але в єдності, цілісності задуму і його художнього втілення в образній виповненості, еволюції авторської свідомості, устремлінь по вертикалі, яку символізує праслов'янська Замцерла в координатах буття, позначеного параметрами часу — 1937 — (рік видруку першого вірша «Дівчині») і поезії «Я — вільний», позначеній 2016 роком, весь насичений подіями час, хронотоп його Долі, ліричний масштаб осягнення дійсності в усіх її суперечностях і творчих осмисленнях. Майже столітнє охоплення всього, що відбулося з його участю у світовій війні і закарбоване в поетичнім Слові, стверджене всім змістом віддаленілого — унікальне, явище, феномен творчої неповторності Майстра Слова:

Вже саме кольорове офарблення палітурок і титульних назв і заголовків текстів увиразнює концептуальність томів, символічним світилом яких є Віща Зоря — синергетичний феномен, об'єднуючий всі томи, прочитуваних як єдність текстуальних смислів поетикальної структуротворчої системи. Називаємо її синергетичною парадигмою оскільки синергетичні конструкції самоорганізаційні, сприяють структуруванню художньо-естетичного матеріалу в одну ідейно-естетичну цілісність з концептами поетичного світотворення. Вони є мислеформами авторської свідомості, концептуально увиразнюючими зміст.

Повторюючи теми за принципом тематичної варіації, коли одна й та сама тема, зберігаючи свої доміанти, утримуючи в пам'яті попередній зміст, визначає якоюсь мірою розвиток наступного рядка аж до концептуального завершення. Микола Миколаєнко вмістив у «Віщій Зорі» своє довготривале (і коротке, як мить!) 98-ліття. Час і простір психологізуються, ущільнюються в залежності від соціальної напруги аж до критичної маси, яка зойком озивається: «Вулкан заговорив», бо виверження почалося соціальним струсом.

Філософування поета ущільнює час і простір або розсуває його координати. Філософське Я окреслюється тільки межами природи. Думкою ж об'єднуються всі універсали, міфологеми, символи й архетипи в одну поетичну структуру світопорядку таку, яка осягається розумом, екзистенціями буття. Всеосяжність думки в поетичному образі, мовні ресурси виявлення свого Я безмежні...

У «Віщій Зорі» Микола Миколаєнко вмістив у розмаїтих поетикальних формах довготривале в часі і просторі (хронотоп) життя таке насичене трагічними подіями. Сюжет його Долі невіддільний від Долі України. Він наснажив кожне своє Слово Духом Доби незалежної України, найпотаємнішим порухом думки, невтомною працелюбністю і мудрістю, громадянською пристрасністю і любов'ю. Поет захищав Батьківщину в роки війни, ладен зараз захищати Крим. Донбас. Луганськ, — словом захищає без бронжилета, утверджує всім змістом своїх поезій Красу. Віру, Добро, Майбутнє.

Шеститомник — це його заповіт і звіт, Любов, натхненне Звертання творити. Поетичним Словом митець створює наш духовний світ, перебуває в ньому 98 літ! Та це ж «мудрість яко радість», усмішкою Джоконди, розтривожена даль, змах лебединого крила над убіленим чолом, безсмертний «Сад кохання»... На белебні століть його стрічає вірна Муза, яка пройшла з ним пліч-о-пліч круті, кураєві дороги, голодні роки пережила, фронтові будні, вселяє віру в перемогу бійців, які захищають сьогодні Україну, підставляє своє срібнопере крило Ікара: — Линь, Поете, до Замцерли, щастя тобі у неспинному твоєму поетичному Леті у смерк вечірній і світань досвітню...

Що там тобі безмежжя просторів у безмежжі часів! У тебе свій час і простір, і Сонце, і Місяць, і Зорі, галактики на позасонячних орбітах... В руках грудочка рідної землі з козацького краю, котяг калини, і різнотрав'я дух, степів шовкових, і босонога даль твоя у росах, і крайчик того хліба, що приносив в голод матері, і Заграви, Заграви над Мар'янівкою, і слова згрями над тобою услід. — Ей, куди ж ви прудкокрилі? Підіймайтесь, підіймайте України Дух!

Від серця до серця лине Поет і немає тому Лету кінця-краю... Життя, як змах крила, мить, перелита у Вічність Слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Басанець О. Загадка усмішки чи Загадка автора? *У сяйві Замцерли*. Вип. 4-й / Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2016. С. 118-120.
2. Берко Й. «Я Незалежної Доби поет...» / Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 5-й (2010-2012 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2014. С. 4-10.
3. Біляцька В. П. «Столітній вислід вистражданих строф...» / Миколаєнко М. Мережки долі: поезії. Дніпро: ЛІРА, 2018. С. 4-7.
4. Войтович В. Українська міфологія. Вид. 2-ге, стереотип. Київ: Либідь, 2005. 664 с.
5. Гадамер Г. Г. Про вклад поезії у пошук істини. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. 272-280.
6. Гайдеггер М. Навіщо поети? *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 230-249.
7. Гайдегер М. Гельдерлін і сутність поезії. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 25-261.
8. Гарченко Г. Автопортрет поета замолоду / Миколаєнко М. Крила Ікара. Дніпропетровськ: ІПП «Ліра ЛТД», 2008. С. 5-7.
9. Гордієнко О. Освідчення в любові / Філенко Н. Мій старший брат. Дніпро: ЛІРА, 2021. С. 168-171.
10. Гумбольдт В. Мова – це світ. Що лежить між світом зовнішніх явищ і внутрішнім світом людини / Санніков Л. П. *Свята Мова Творця у звичаї народу: еніфеноменологія староукраїнської культури*. Київ: Видавництво «Аратта», 2005. 776 с. С. 122-129.
11. Дуб К. *Замцерла Незалежності: поетика Слова Миколи Миколаєнка*: монографія. Дніпро: ЛІРА, 2018. 252 с.

12. Завгородній О. Світло і Доброта. *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й/ Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ : ЛПРА,2016. С. 117-118.
13. Зубрицька М. Передмова. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 173-174.
14. Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 349-366.
15. Інгарден Р. Пізнання літературного твору під час читання. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 170-206.
16. Інгарден Р. Часова перспектива у конкретизації літературного твору. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 181-182.
17. Костенко Г. Рецептивна поетика у перекладознавстві (на прикладі набоківського перекладу «Слова про Ігорів похід»). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2014. №1. С. 218-225.
18. Костюк Н. Лексична палітра поезій Миколи Миколаєнка. *Палітра слова й тексту Січеславщини: колективна монографія* / за ред. В. П. Біляцької. Дніпро: Ліра, 2020. Вип. 1. С. 186-201.
19. Кривенко Т. Втішає справжня поезія. *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й/ Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ : ЛПРА,2016. С. 117.
20. Крот В. Дніпропетровщина – поетичний край. Дніпропетровськ: ООО «Інновація», 2005. 108 с.
21. Ленська Л. *Храм поезії Миколи Миколаєнка: філософія творчості*. Дніпропетровськ: Видавець Олексій Ленський, 2018. 92 с.
22. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
23. Луценко В. Актуалізація концепту Батьківщина засобами художніх текстів (на матеріалі літературного краєзнавства). *Палітра слова й тексту*

Січеславицини: колективна монографія / за ред. В. П. Біляцької. Дніпро: Ліра, 2020. Вип. 1. С. 126-137.

24. Максимович М. Лист про філософію. *Хроніка 2000*. Вип. 37-38.

25. Мартинова С. Новітня література Придніпров'я: спроба загального огляду. *Палітра слова й тексту Січеславицини: колективна монографія* / за ред. В. П. Біляцької. Дніпро: Ліра, 2020. Вип. 1. С. 3-23.

26. Мефедовський С. Гомер України / Філенко Н. Мій старший брат. Дніпро: ЛПРА, 2021. С. 190-193.

27. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 2-й (1995-2001 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2009. 288 с.

28. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 3-й (2002-2006 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2010. 288 с.

29. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 4-й (1937-1994 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2009. 308 с.

30. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 4-й (2007-2009 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2010. 352 с.

31. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 5-и томах. Т. 5-й (2010-2012 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2014. 280 с.

32. Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 6-х томах. Т. 6-й (2012-2017 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2017. 304 с.

33. Нікітенко А. *Квітування сивиною. У сядві Замцерли. До 95-ліття Миколи Миколаєнка* / упоряд. Ю. Родіонова. Вип. 3. Дніпропетровськ: ЛПРА, 2014. 190 с.

34. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять/пер. із фр. А. Рєпи. Київ: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2014. 272 с.

35. Олексієнко М. І витель, і наставник / Філенко Н. Мій старший брат. Дніпро: ЛПРА, 2021. С. 186-188.

36. Півняк Г. Поет, осяяний зорею / Філенко Н. Мій старший брат. Дніпро: ЛПРА, 2021. С. 244-247.

37. Платон. Держава / пер. З давньогр. Дз. Коваль. Київ: Орієнтир, 2017. 336 с.
38. Сапунова О. Власні назви у творчості Миколи Миколаєнка. *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й / Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. С. 151-153.
39. Слободян О. Політика, що не проминає. Київ: ДУХІ ЛІТЕРА, 2009. 440 с.
40. Солодовник А. Уроки Миколи Миколаєнка. / Миколаєнко М. Тестамент. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2004. С. 5-7.
41. Степанов Ф. Листи з Криму. *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й/ Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. С. 93-95.
42. Степовичка Л. «Ми стояли по пояс у хмарах...» *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й / Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. С. 113-117.
43. Тимошук В. Велика людина зі щирим серцем. *У сьйві Замцерли*. Вип. 4-й / Упоряд. Ю. М. Родіонова. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. С. 131-133.
44. Ткаченко А. *Мистецтво слова*. Київ: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
45. *У сьйві Замцерли*. До 90-ліття М. иколи Миколаєнка / упоряд. Ю. Родіонова. Вип. 1 Дніпропетровськ: Герда, 2010. 182 с.
46. *У сьйві Замцерли*. До 92-ліття Миколи Миколаєнка / упоряд. Ю. Родіонова. Вип. 2. Дніпропетровськ: Видавництво Маковецький Ю. В., 2011. 196 с.
47. *У сьйві Замцерли*. До 95-ліття Миколи Миколаєнка / упоряд. Ю. Родіонова. Вип. 3. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2014. 190 с.
48. *У сьйві Замцерли*. До 97-ліття Миколи Миколаєнка / упоряд. Ю. Родіонова. Вип. 4. Дніпро: ЛІРА, 2016. 192 с.
49. Франко І. *Із секретів поетичної творчості*. Київ: Радянський письменник, 1969. 129 с.

50. Цюп'як І. К. Столітній розмах крилатого слова: дискурс творчості Миколи Миколаєнка. *Палітра слова й тексту Січеславищини: колективна монографія* / за ред. В. П. Біляцької. Дніпро: Ліра, 2020. Вип. 1. С. 75-91.

51. Цюп'як І. К., Дуб К. С. Мудрочолі яблука поетового саду. / Миколаєнко М. Віща Зоря: Зібрання поезій у 4-х томах. Т. 1-й (1937-1994 рр.) Дніпропетровськ: Ліра, 2009. С. 4-18.

52. Чехович К. Олександр Потебня – український мислитель-лінгвіст. *Хроніка 2000*. Вип. 37-38. К., 2000.

53. Яусс Г. Р. Поетичний текст у зміні горизонту розуміння. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За редакцією М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 368-370.